

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kateřina Tomková

Určování výše výživného pro nezletilé dítě

Diplomová práce

Olomouc 2015

Já, níže podepsaná Kateřina Tomková, autorka diplomové práce na téma „Určování výše výživného pro nezletilé dítě“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8

771 47 Olomouc

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

Prohlašuji, že moje osobní údaje jsou pravdivé.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Určování výše výživného pro nezletilé dítě“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

Ve Vrchlabí dne 20. 3. 2015

.....
Kateřina Tomková

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Renátě Šínové, Ph.D. za její pomoc, rady a cenné připomínky, které přispěly k vypracování mé práce, jakož i za čas, který odbornému vedení diplomové práce věnovala.

Obsah

1	Úvodem.....	6
2	K právní úpravě a základním pojmům práce	8
2.1	Výživné a subjekty vztahu	8
3	Shodná životní úroveň	10
3.1	Rozdílné životní úrovně rodičů.....	11
4	Kritérium dobrých mravů.....	13
4.1	Aplikace kritéria při stanovení výše výživného.....	13
5	Kritéria na straně oprávněného	15
5.1	Odůvodněné potřeby dítěte	15
5.1.1	Věk dítěte.....	15
5.1.2	Zdravotní a zájmová kritéria.....	16
5.1.3	Způsob přípravy na budoucí povolání	17
5.1.4	Tvorba úspor jako odůvodněná potřeba dítěte	17
5.2	Majetkové poměry dítěte	18
5.2.1	Vlastní majetek dítěte	19
6	Kritéria na straně povinného	20
6.1	Schopnosti a možnosti rodiče	20
6.1.1	Příjem rodiče	21
6.1.2	Potencialita příjmů rodiče.....	22
6.1.3	Bezodůvodné vzdání se příjmu a podstupování nepřiměřených rizik.....	23
6.1.4	Domněnka průměrného měsíčního příjmu	24
6.1.5	Další vyživovací povinnosti rodiče a jeho druh	26
6.2	Majetkové poměry rodiče	27
6.2.1	Bezodůvodné vzdání se majetku a přikázaný prodej majetku.....	28
6.3	Výkon osobní péče a starost o rodinnou domácnost.....	29
6.4	Rodič ve specifické situaci.....	31
6.4.1	Nezaměstnaný rodič	31
6.4.2	Rodič - podnikatel	32
6.4.3	Studující rodič	33
6.4.4	Rodič ve výkonu trestu odnětí svobody	34
7	Objektivizace výživného.....	36
7.1	Podílový způsob určení výše	36

7.2	Tabulkový způsob určení výše.....	37
7.2.1	Německá úprava tabulek	38
7.2.2	Český pokus o tabulku.....	39
7.2.3	Vhodnost tabulek jako formy objektivizace výživného	42
7.3	Způsob určení výše pomocí fixních částek.....	43
7.3.1	Český pokus o zavedení minimálního výživného	44
7.4	Jiné možnosti sjednocení rozhodování	45
7.5	Navrhovaná řešení	47
8	Závěr	49
9	Bibliografie	52
9.1	Monografie.....	52
9.2	Odborné články	53
9.3	Komentáře.....	54
9.4	Právní předpisy	54
9.5	Judikatura.....	55
9.6	Internetové zdroje	56
9.7	Ostatní zdroje.....	56
10	Shrnutí.....	57
11	Abstract.....	58
12	Klíčová slova (key words)	59

1 Úvodem

Téma diplomové práce „Určování výše výživného pro nezletilé dítě“ jsem si zvolila především v návaznosti na mou stáž u Okresního soudu v Trutnově, při níž jsem měla možnost nahlížet do spisů a účastnit se reálných soudních řízení i v oblasti péče soudu o nezletilé. Řízení o výchově a výživě nezletilého mne velmi zaujalo, proto jsem se začala o problematiku určování výše výživného zajímat více a vybrala jsem si jej jako téma své diplomové práce.

Oblast určování výše výživného je stále tématem ve společnosti aktuálním a často diskutovaným. Jedná se dlouhodobě o problematické téma, což potvrzuje nejednotnost rozhodovací praxe. Podle mnohých nejsou kritéria pro určování rozsahu výživného v zákoně stanovena dostatečně určitě. K sjednocení rozhodování příliš nepomáhá ani „pokus“ Ministerstva spravedlnosti České republiky o objektivizaci. V českém prostředí tedy zatím nebylo u tohoto problému dosaženo všeobecné shody. Otázkou stále zůstává, do jaké míry a s jakou závazností konkretizovat kritéria pro určení výše výživného i jakou formou k tomuto kroku přistoupit.

Vědecko-výzkumným cílem mé práce je analyzovat současnou právní úpravu určování rozsahu výživného a dále zhodnotit, zda by nebylo vhodné určování výše výživného objektivizovat, tzn. např. stanovit určité hranice či konkrétní propočty pro určení výše výživného, a pokud ano, jakou formou a s jakou mírou závaznosti.

Snahou mé práce je tedy odpovědět na otázku: Je současná právní úprava určování výše výživného v České republice (dále také jen „ČR“) vhodná a dostačující? V návaznosti na tuto otázku se budu zabývat dílčími otázkami: Co je rozhodujícím hlediskem pro určení výše výživného? Přinesla současná právní úprava pozitiva? Jsou kritéria určující rozsah výživného vymezena dostatečným způsobem? Jaké jsou možné způsoby objektivizace výživného? Je vhodné, aby byla doporučující tabulka Ministerstva spravedlnosti ČR nadále používána v praxi, popř. by bylo lépe vytvořit její propracovanější model s vyšší mírou závaznosti? Je třeba zavést institut minimální výše výživného či dovolání k Nejvyššímu soudu (dále jen „NS“) ČR? Jaký způsob sjednocení rozhodovací praxe navrhuji?

S ohledem na vědecko-výzkumný cíl mé práce v úvodní části nejprve vymezím základní pojmy, se kterými budu pracovat. Poté se již soustředím na konkrétní kritéria, dle kterých se výše výživného určuje. Jednotlivé kapitoly se zaměří na shodnou životní úroveň, soulad s dobrými mravy, kritéria na straně oprávněného a kritéria na straně povinného (i s ohledem na specifické situace, ve kterých se může povinný v okamžiku určování výše výživného

nacházet). Vždy nejprve představím současnou právní úpravu, poté přejdu k její analýze a komparaci s předchozí právní úpravou. Přitom zohledním také judikaturu, která obsah kritérií dosti silně ovlivňuje.

Jádro mé práce bude tvořit jednak rozbor aktuální právní regulace určování rozsahu výživného, jednak představení možných způsobů jeho objektivizace. Zaměřím se tedy na jednotlivé instituty (např. i na Düsseldorfskou tabulku používanou ve Spolkové republice Německo), kterými je možné sjednocení rozhodovací praxe docílit. Analyzuji jejich klady a zápory, na základě kterých zhodnotím jejich vhodnost coby způsobu objektivizace. Zastavím se i u českých „pokusů“ o objektivizaci, které podrobím kritickému rozboru. V neposlední řadě uvedu možná řešení objektivizace de lege ferenda dle názorů odborné veřejnosti.

Na konci práce zhodnotím dosažení vědecko-výzkumného cíle a shrnu výsledky vědecko-výzkumné analýzy. Také poukáži na v úvahu přicházející řešení problematických oblastí, kterými se v práci zabývám.

Ve své práci využiji analytickou metodu, a to při rozboru konkrétních ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „OZ“). Dále použiji srovnávací metodu právní, tedy porovnáám úpravu v OZ a v zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině, v aktuálním znění (dále jen „zákon o rodině“ nebo „předchozí právní úprava“). Přičemž ke komparaci přistoupím vždy pouze u dílčích otázek či institutů, nikoliv u právní úpravy jako celku. Evaluuji úpravu objektivizace určování rozsahu výživného ve Spolkové republice Německo (jako sousedního státu České republiky, který také patří do kontinentálního právního systému).

K nové právní úpravě účinné od 1.1.2014 nebylo publikováno zatím mnoho literatury. Avšak s ohledem na kontinuitu vývoje právní úpravy lze vycházet i ze starších publikací, a to včetně odborných článků, které představují pro mou práci významný zdroj poznatků a především názorů. Mezi autory, kteří se této oblasti rodinného práva dlouhodobě věnují, patří především doc. Králíčková, JUDr. Nová či prof. Hrušáková. Obhájcem doporučující tabulky Ministerstva spravedlnosti ČR je JUDr. Kovářová, jiný názor na objektivizaci zastává JUDr. Šmíd.

Judikatura napomáhá konkretizaci abstraktních pojmů a předvídatelnosti rozhodnutí prostřednictvím sjednocování soudní praxe. V neposlední řadě je jí přiblížena reálná aplikace právní úpravy, proto v práci hojně použiji soudní judikaturu.

2 K právní úpravě a základním pojmům práce

Vyživovací povinnost¹ je nově upravena především v části druhé, hlavě II, dílu 2, oddílu 3, pododdílu 4 OZ. Jejím základem je však čl. 32 odst. 4 usnesení č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod, který dětem zajišťuje právo na rodičovskou výchovu a péči.

Ve srovnání s předchozí právní úpravou nedoznalo výživné podstatných změn, jedná se spíše o doplnění některých ustanovení. Rozdílná je ovšem systematika zákona. Skutečnost, že po dlouhých letech se úprava práva rodinného spolu s úpravou dalších soukromoprávních odvětví vrátila do jediného kodexu, jako je tomu v jiných tradičních i moderních zákonících, ovlivňuje veškeré instituty v ní obsažené. Je tedy nutné na výživné pohlížet v jejich kontextu. Navíc pro výživné jsou závazná i ustanovení jiných hlav OZ. Jedná se především o část první, ale i ustanovení z jiných částí (např. ust. § 613 či § 1988 OZ).

Většina ustanovení, která se výživného týkají, jsou kogentní, neboť se nedotýkají pouze individuálních zájmů oprávněného, ale sledují i obecnější zájem, a to zájem společnosti na tom, aby byla zajištěna výživa a přežití osob.²

Vyživovací povinnost na jedné straně a právo na výživné na druhé straně představuje dle důvodové zprávy „povinnosti a práva ryze majetkové povahy, i když vychází vždy z určitého osobního poměru ... nejsou součástí rodičovských práv a povinností“.³ Právo na výživné je samo o sobě nehmotným majetkem, není zcizitelné a není ani ocenitelné cenou obvyklou, a to proto, že je určeno konkrétní osobě, tudíž se o něm někdy hovoří jako o právu osobně-majetkové povahy.⁴ Systematicky lze výživné zařadit do institutu zaopatření.⁵

2.1 Výživné a subjekty vztahu

Pojem výživné není v současné ani v dřívějších právních úpravách legálně vymezen. Nicméně po dlouholetém vývoji právního náhledu na tento termín, který byl formován nejen zákonnou úpravou, ale především judikaturou, lze říci, že pod termínem výživné se rozumí uspokojování všech, ať již hmotných, nehmotných, materiálních, duševních i kulturních potřeb oprávněného. Nejedná se tedy jen o výživu, jak by termín napovídal, ale i o potřeby

¹ Účelem práce není rozbor odlišnosti pojmů výživné a vyživovací povinnost. V textu budou termíny používány v promiscue.

² ELISHER in ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek II, (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 560.

³ ZUKLÍNOVÁ in ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 373.

⁴ Prof. Telec uvádí, že není takovouto třetí kategorií třeba zavádět a přidává se k názoru vyjádřenému doc. Zucklínovou v důvodové zprávě k OZ. TELEEC, Ivo. Subjektivní práva rodinná. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 80. Dle mého názoru je ale toto pojmenování zcela na místě, protože se sice jedná o právo majetkové, ale bez osobního poměru by toto právo nevzniklo a nemělo by účel.

⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEEC, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin Advokacie*, 2014, roč. 21, č. 3, s. 24.

bytové či související se vzděláním, zájmy a koníčky, ošacení, potřeby kulturní, duchovní a další odůvodněné potřeby oprávněného. Pokud je oprávněným dítě, má výživné navíc za cíl podpořit a zajistit všestranný rozvoj dítěte po stránce fyzické, duševní i sociální.⁶

Oprávněným se rozumí osoba, které je výživné určeno. Pro účely této práce se oprávněným rozumí pouze nezletilé, nespolečenské dítě.⁷ Povinným je osoba, která má povinnost výživné plnit. Vůči dětem mají tuto povinnost v první řadě jejich rodiče, proto se povinným v práci chápe pouze rodič, nikoliv jiný předek.⁸ Vyživovací povinnost vzniká ex lege ve chvíli, kdy vznikne mezi oprávněným a povinným rodinně právní vztah, přičemž není rozhodné, zda díky biologickému poutu či právně formou osvojení.

Pro rozsah výživného, tzn. pro výši jednotlivých dávek výživného, je rozhodných několik hledisek. Jedná se o shodnou životní úroveň oprávněného s povinným, nerozpornost s dobrými mravy, odůvodněné potřeby a majetkové poměry oprávněného, schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného, jakož i výkon osobní péče a starost o rodinnou domácnost. K těmto kritériím je více uvedeno v následujících kapitolách.

⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 29.

⁷ Tzn. příbuzný v řadě přímé v 1. stupni mladší 18 let, který nenabyl plné svéprávnosti sňatkem ani přiznáním svéprávnosti dle ust. § 30 OZ.

⁸ Pouze pokud jeden z rodičů nemůže svou vyživovací povinnost z objektivních důvodů plnit, nastupují na jeho místo jeho rodiče či další předci, jak určuje ust. § 910 odst. 2 OZ. Přitom termín „nemožnost plnit“ nelze chápat široce i jako nevymahatelnost výživného, ale jen ve smyslu nemožnosti co do schopností, možností a majetkových poměrů povinného. ELISHER in ŠVESTKA: *Občanský zákoník ...*, s. 562.

3 Shodná životní úroveň

Hledisko shodné životní úrovně rodiče a dítěte je vyjádřeno v ust. § 915 odst. 1 OZ, v jehož druhé větě je přímo stanoveno, že se jedná o kritérium prvořadé. Výše výživného se tak nebude řídit jen odůvodněnými potřebami oprávněného a schopnostmi, možnostmi a majetkovými poměry povinného, ale předně bude rozhodné, aby dítě mělo stejnou životní úroveň, jakou má povinný. Pojem vyjadřuje celkový standart života osoby, ať už jde o jeho bydlení a vybavení domácnosti, stravování, ošacení, ale i trávení volného času např. drahými koníčky a četnost a nákladnost dovolených. Stejně tak životní úroveň netvoří pouze příjmy, ale i různé další výhody či benefity jako jsou zdravotní péče, služební automobil, pojištění, dárkové poukázky apod. Toto kritérium ovlivňuje i příjem a majetkové poměry osoby žijící s povinným ve společné domácnosti (více k jednotlivým aspektům životní úrovně viz kap. 6). To znamená, že výživné bude stanoveno v takové výši, aby umožňovalo dítěti podílet se na všech aspektech životní úrovně rodiče povinného výživou.

Dle mnohých názorů,⁹ ke kterým se přikláním, je toto ustanovení pro praxi velmi důležité, poněvadž oproti předchozí úpravě, která po tzv. Velké novele zákona o rodině z roku 1998 také stanovovala nutnost shodné životní úrovně, ji OZ navíc předsunuje před kritérium odůvodněných potřeb. Tím více dbá na zájmy oprávněného v tom smyslu, že pokud bude životní úroveň povinného vyšší než odůvodněné potřeby oprávněného, bude stanoveno výživné vyšší, nežli jaké odpovídá potřebám dítěte.

Prof. Telec je toho názoru, že by se kritérium životní úrovně dítěte nemělo přeceňovat, jelikož životní úroveň dítěte se odvíjí od jeho potřeb a vývoje spíše nežli od životní úrovně jeho rodičů. Ust. § 915 proto musí být vykládáno systematicky ve spojení s čl. 27 odst. 1 sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluvy o právech dítěte a zároveň účelně s nejlepším zájmem dítěte.¹⁰ Já si však myslím, že by se výše výživného měla odvíjet především od životní úrovně povinného. Jelikož na jednu stranu, pokud to jeho poměry dovolují, je na místě stanovit vyšší výživné, než jaké odpovídá odůvodněným potřebám dítěte, ale na druhou stranu ve chvíli, kdy není životní úroveň dosti vysoká, aby objektivně pokryla uspokojení všem odůvodněných potřeb dítěte, nelze po povinném chtít, aby plnil svou vyživovací povinnost nad své možnosti - i když dítě má např. více zájmů, lze výživným povinného hradit jen jeden (shodně kap. 5.1.2). Totéž míní i autoři komentáře k zákonu o rodině, když uvádí, že pokud má rodič

⁹ Např. JUDr. Novotný uvádí, že soudy více dbají na to, aby děti nebyly hmotně poškozeny rozvodem rodičů, a přistupují ke stanovení výživného i v řádech deseti i stovek tisíc Kč. NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Grada, 2014, s. 80-81.

¹⁰ V mezinárodním právu je hlediskem výživného osobní vývoj dítěte, v právu českém životní úroveň rodičů. TELEC: *Subjektivní práva ...*, s. 83-84.

životní úroveň nízkou, nelze stanovit výživné tak, aby ji výrazně přesahovalo, ani pokud se jedná o denní materiální potřeby či jsou-li potřeby dítěte výrazně zvýšeny.¹¹ Navíc je kritérium životní úrovně pro oprávněného příznivější i z hlediska posuzování kritérií na straně povinného. Vždyť co dávají dohromady příjmy a majetkové poměry povinného jiného než jeho životní úroveň? Díky ní lze poměry povinného lépe posoudit. Soudce si může lépe vytvořit obrázek o životě povinného, i když rodič některé informace o majetku vyvrací.

Stejně tak jako je rozdílná životní úroveň rodičů, bude často rozdílná i životní úroveň dětí téhož rodiče. Nelze tak na úkor jiného dítěte povinného přiznat oprávněnému nižší výživné, než na které má nárok jen proto, aby jeho životní úroveň nepřevyšovala životní úroveň jeho nevlastního bratra či sestry.¹² Každé z oprávněných dětí je v samostatném poměru ke každému povinnému.

3.1 Rozdílné životní úrovně rodičů

Zdánlivý problém nastává ve chvíli, kdy jeden z rodičů má nadprůměrně vyšší životní úroveň a druhý velmi nízkou životní úroveň, přičemž je třeba si uvědomit, že výživné je každému z rodičů stanoveno samostatně bez ohledu na druhého. Lze jej však snadno vyřešit.

V situaci, kdy vykonává osobní péči o dítě rodič s vyšší životní úrovní, nelze rodiči, s nímž nebydlí, stanovit rozsah výživného, který by převyšoval jeho životní úroveň. Jinak by se rodič musel podílet na životní úrovni dítěte, která je ovlivněna především životní úrovní osoby, která o dítě osobně pečuje a která je i několikrát vyšší nežli jeho.

Dle některých autorů je možné, v případě, že jeden rodič má nadstandardní příjmy a druhý naopak velmi nízkou životní úroveň, výživné vůbec nepřiznat.¹³ S tímto názorem se však neztotožňuji, jelikož vyživovací povinnost je povinnost zákonná, a proto by povinnému soud měl výživné alespoň v minimální částce uložit vždy. Dojde tak alespoň k částečnému uspokojení potřeb oprávněného, potažmo k udržení pocitu sounáležitosti s oprávněným jakož i k psychickému uspokojení rodiče, který o dítě osobně pečuje, že se na hrazení potřeb dítěte podílí i povinný.¹⁴

¹¹ HOLUB, Milan a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 321.

¹² Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10.2.1999, sp. zn. 39 Co 568/98 in POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech vyživovací povinnosti rodičů*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 144.

¹³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné: vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 35.

¹⁴ I jiní autoři uvádí, že pokud soud nedojde k závěru, že povinná osoba není schopna zajistit si ani svou vlastní výživu, měl by výživné byť v minimální výši stanovit. ŠMÍD, Ondřej. *Rozsah výživného k nezletilému dítěti a určení jeho výše dnes a od 1. 1. 2014. Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. 1, č. 7, s. 8. Obdobně KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975): komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1086-1087.

Naopak ve chvíli, kdy dítě bydlí s rodičem s nižší životní úrovní než je úroveň povinného, je namístě stanovit výživné ve vyšší částce. Tím by se v konečném důsledku mohlo však docílit toho, že životní úroveň by vzrostla nejen u dítěte ale i u rodiče, který o dítě osobně pečuje, jelikož životní úroveň zahrnuje mnoho hledisek, mezi nimiž jsou i vybavení domácnosti, trávení dovolené atd., které se nutně projeví i ve sféře rodiče bydlícího s dítětem. Proto se mi jeví vhodným řešením stanovit výživné ve vyšší částce, ovšem neponechávat jej celé v rukou oprávněného, respektive osoby, které je dítě svěřeno do péče, ale část z něj vyčlenit na tvorbu úspor (k tomu více viz kap. 5.1.4).

4 Kritérium dobrých mravů

Pojem dobré mravy představuje morální normu s obecným respektem k jejímu dodržování. Dobré mravy nelze dost dobře definovat, protože v každém případě bude jejich obsahem něco jiného,¹⁵ co však vždy bude zmírňovat přílišný formalismus při interpretaci práva. Záleží tedy vždy na konkrétních okolnostech případu, zda s nimi bude v souladu či nikoliv. Také je nutné upozornit na to, že rozpor s dobrými mravy v souvislosti s výživným je spjat pouze s osobou oprávněného, nikoliv s jednáním povinného či třetích osob.¹⁶

Souladnost výživného s dobrými mravy není, jako to bylo za předchozí právní úpravy, stanovena v konkrétním ustanovení druhé části OZ, nýbrž vyplývá ze základních premis v ust. § 1 odst. 2 a § 2 odst. 3 OZ, které následně prolínají celý zákoník.

4.1 Aplikace kritéria při stanovení výše výživného

Přestože je toto kritérium dosti obecné až abstraktní, nelze jej při stanovení výše výživného přehlížet. Samozřejmě, že větší váhu bude mít u jiných druhů vyživovací povinnosti, ovšem i nezletilé, nesvéprávné dítě se může dopustit jednání, které by snad mohlo při určení výživného zakládat rozpor s dobrými mravy. Je však s ohledem na ochranu zájmů a blaha dítěte zakotvenou ve sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluvě o právech dítěte, nutné přistupovat k této problematice velmi obezřetně a opatrně. Protože, jak konstatuje Nález Ústavního soudu (dále jen „ÚS“) ČR ze dne 30.9.2014, sp. zn. II. ÚS 2121/14, nezletilé, nesvéprávné dítěte je s ohledem na stupeň svého fyzického a psychického vývoje zcela či převážně odkázáno na svoje rodiče. Tudíž nestanovení výživného by mělo pro dítě dosti negativní, až existenční důsledky.

Pokud existuje při stanovení rozsahu výživného skutečnost, která by mohla zakládat rozpor s dobrými mravy, je třeba ji náležitě zvážit. Přičemž porovnáním principu dobrých mravů a principu blaha dítěte, vyjde test proporcionality téměř vždy ve prospěch stanovení výživného pro dítě. S tímto koresponduje i názor doc. Králíčkové a prof. Telce, že vyživovací povinnost rodiče k dítěti i přes jeho zavrženíhodné jednání nezanikne, protože rodiče měli své dítě vychovávat a pečovat o jeho mravní vývoj. Měli také jít dítěti všestranně příkladem.¹⁷

¹⁵ Nicméně v Usnesení ÚS ČR ze dne 26.2.1998, sp. zn. II. ÚS 249/97 se ÚS k pojmu dobré mravy vyjádřil takto: „Dobré mravy jsou souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti.“ in VRCHA, Pavel. *Soukromoprávní vztahy v judikatuře Ústavního soudu České republiky*. 1. vydání. Praha: Linde, 2000, s. 95.

¹⁶ Nález ÚS ČR ze dne 15.9.2005, sp. zn. III. ÚS 606/04.

¹⁷ KRÁLÍČKOVÁ, TELEC: *Výživné v novém ...*, s. 26.

S ohledem na vše, co bylo řečeno výše, si lze jen těžko představit zavrženíhodné jednání, které by zakládalo při určení výživného rozpor s dobrými mravy. Navíc by se dle mého názoru mělo jednat vždy pouze o jednání, které oprávněný učinil úmyslně, k čemuž je třeba nutně předpokládat i určitou rozumovou úroveň oprávněného. Nelze tak např. tříletému dítěti, které zničí otci sbírku vzácných známek, které si nechal na stole tím, že ji pomaluje, nepřiznat výživné pro rozpor s dobrými mravy. Jiná by však byla situace, kdyby oprávněnému bylo 17 a zničil by sbírku rodiči na truc. Ovšem i za těchto okolností (nebo např. pokud by dítě spáchalo čin jinak trestný) by bylo třeba poměřovat, zda zájem oprávněného na zajištění jeho výživy a dalších oprávněných potřeb nepřeváží nad jeho činem. To už by záleželo na dalších okolnostech případu.¹⁸

Mgr. Rašovský dokonce uvádí, že toto kritérium nebude u nezletilého, nesvéprávného dítěte použitelné. Leda pokud by se jednalo o dítě starší 15 let, které by vůči rodiči projevovalo v určitém rozsahu a intenzitě zjevnou neúctu (pohrdáním, vulgarismy apod.).¹⁹ Dle mého názoru ale nejde objektivizovat určitou věkovou hranici, pod kterou by nemělo být kritérium dobrým mravů vůbec bráno v potaz, je příhodné spíše si položit otázku, zda nezletilý již dokáže posoudit následky svého jednání. Tomu, že by mělo být toto kritérium zohledněno i u nezletilého, nesvéprávného dítěte, nasvědčuje i ust. § 912 OZ, které umožňuje výživné přiznat i pokud má dítě vlastní majetek a příjmy (více viz kap. 5.2.1).

Lze tedy uzavřít, že kritérium dobrých mravů sice není tím nejpodstatnějším kritériem při určování výše výživného pro nezletilé, nesvéprávné dítě. Ovšem nelze jej ani vypustit a vůbec se jím nezabývat, ať už s ohledem na majetek oprávněného nebo na jeho chování vůči povinnému a okolí. Je však třeba jej neaplikovat striktně, nýbrž s přihlédnutím k tomu, že oprávněný obvykle nemá jinou možnost, jak si výživu zajistit, i k tomu, že to je právě povinný, který jej má vychovávat a vést k úctě k jeho osobě i k ostatním.

¹⁸ Dalším příkladem může být Rozsudek Krajského soudu (dále jen „KS“) v Českých Budějovicích ze dne 19.11.1999, sp. zn. 5 Co 2661/99, který uvádí: „*Pokud dojde k dlouhodobému vyloučení jednoho z rodičů ze styku s nezletilými dětmi, který to následně pociťuje jako újmu na svých rodičovských právech, nelze tento důsledek přičítat nezletilým dětem, a přiznání výživného ze strany vyloučeného rodiče pak není v rozporu s dobrými mravy.*“ in KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1052.

¹⁹ RAŠOVSKÝ, David. Dobré mravy jako kritérium přiznání výživného. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 424-425.

5 Kritéria na straně oprávněného

Kritéria vznikající na straně dítěte jsou uvedena v ust. § 913 odst. 1 OZ. Zahrnují na jedné straně odůvodněné potřeby dítěte, kterými je dle ust. § 917 OZ i tvorba úspor, pokud to dovoluje situace povinného, a na druhé straně jeho majetkové poměry.

5.1 Odůvodněné potřeby dítěte

Jelikož smyslem výživného je zásadně pokrýt všechny odůvodněné potřeby dítěte, je toto kritérium velmi důležité. Odůvodněnými potřebami je nutné chápat nikoliv jen ty oprávněné, ale veškeré potřeby, které dítě má a které rozvíjí jeho schopnosti a dovednosti.²⁰ Toto kritérium je odvislé od věku dítěte, jeho zdravotního stavu, zálib a koníčků, jeho fyzické a duševní vyspělosti i od nákladů na studia, přičemž je třeba všechny zjistit.²¹

Vždy je nutné zohlednit nejen potřeby každodenní, ale i nahodilé či sezónní, jelikož účelem výživného není jen uhrazování průběžně se vyskytujících potřeb, ale všech potřeb důležitých pro všestranný rozvoj dítěte. To dovodila i judikatura v souvislosti s tím, že není možné na takovéto potřeby určovat mimořádnou částku, ale je nutné výživné určit v takové výši, aby i potřeby, které se vyskytnou jen jednou za rok (např. lyžařský kurz), bylo možné uhradit.²² Doc. Králíčková ze znění ust. § 921 OZ dovodila, že nově lze jednorázový příspěvek poskytnout, a to přímo z dílce ustanovení, které uvádí, že se výživné platí v pravidelných opakujících se částkách, nebylo-li stanoveno jinak.²³ Dle mého názoru je to však příliš široká interpretace zákona, která popírá základní princip výživného, čímž je pokrytí veškerých oprávněných potřeb dítěte.

5.1.1 Věk dítěte

Potřeby se s věkem obecně zvyšují, ať už se jedná o stravu, ošacení, hygienické potřeby apod. S přibývajícím věkem obvykle narůstají i zájmové aktivity dítěte a nutnost koupě školních pomůcek, ke kterým dnes patří i počítač a přístup k internetu a placení školních akcí (výlety, kurzy). Mobilní telefon je dnes již také samozřejmostí. Proto nauka vytvořila jakési milníky ve vývoji dítěte, s jejichž existencí je vhodné výši výživného upravit. Jedná se o

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana. O rozsahu výživného pro nezletilé dítě. *Bulletin advokacie*, 2004, roč. 2004, č. 6, s. 70.

²¹ Mgr. Cidlina a Mgr. Schinnenburgová uvádějí, že je třeba veškeré potřeby vyčísřit (doporučují vypracovat tabulku) a určit jak se na jejich úhradě bude podílet jeden a druhý rodič. Pokud vyčísleny nebudou, lze použít údaje Českého statistického úřadu o průměrné výši životních nákladů dětí podobného věku a v podobném postavení, přičemž navíc zohlednit výdaje, které jsou prokázány např. na vzdělání či zdravotní péči. SCHINNENBURGOVÁ, Petra, CIDLINA, Václav. K určování výše výživného. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 252.

²² Rozsudek NS ČSR ze dne 28.2.1989, sp. zn. 5 Cz 42/88.

²³ KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1080.

nástup do mateřské školy (poplatky za stravu a pobyt je třeba také zahrnout do potřeb dítěte), začátek povinné školní docházky, přechod na 2. stupeň základní školy (přechod nastává v době, kdy pro dítě obvykle začíná období puberty, s nímž jsou spojeny zvýšené potřeby jak na ošacení, tak i na výživu a hygienu) a nástup na střední školu či odborné učiliště.²⁴

Nelze ale říci, že by novorozeně či batole žádné potřeby nemělo. Kromě např. kojeneckých výživ a plen je za odůvodněné potřeby nutné považovat i tzv. výbavičku, která v sobě zahrnuje postýlku, autosedačku, kojenecké láhve, prádlo, kočárek atd.²⁵ Ale co třeba hračky, které rozvíjející motorické a jiné schopnosti, jsou odůvodněnými potřebami dítěte útlého věku? Dle mého názoru je nutné v této situaci odhlédnout od tohoto kritéria a vrátit se ke kritériu, které mu předcházelo, totiž shodné životní úrovni. Pokud k tomu má povinný dostatečné příjmy, proč by dítě nemohlo mít ke svému rozvoji vhodné hračky? Dnes již je na trhu velké množství hraček, které dítě učí rozvíjet motoriku, rozpoznávat tvary a barvy, pomocí interakce se učit nová slova a mnoho dalších aktivit, které dítěti pomáhají v jeho rozvoji. Nevidím tedy důvod, proč by náklady na tyto hračky nemohly být zahrnuty do kritéria odůvodněných potřeb.²⁶

5.1.2 Zdravotní a zájmová kritéria

Pod pojem zdravotní potřeby dítěte nespadá pouze invalidní vozík, polohovatelné lůžko či jiné pomůcky postiženého dítěte, ale i rovnátka, ortopedické vložky nebo bezlepkové potraviny pro dítě, které musí dodržovat dietu. Dítě může potřebovat brýle, protože má oční vadu, či se jedná o astmatika, který se neobejde bez respirátoru a musí docházet na injekce vakcín proti alergii. Všechny tyto potřeby, mezi které lze zařadit i očkování a antikoncepci, je nutné při určování výše výživného zohlednit a doložit je např. zprávou od dětského lékaře. Spolu s invaliditou dítěte narůstají náklady i na jeho dopravu a zvýšenou péči. Na tyto potřeby často přispívá stát, přesto pokud je dítě invalidní, je pro určení výživného rozhodující pouze skutečnost, že se nemůže samo živit, a je jedno, jaké příjmy, důchod či sociální dávky pobírá nebo jaký majetek vlastní.²⁷

Náklady na vzdělání dítěte by měly být vždy kritériem, které nelze opomenout. Oproti tomu mimoškolní aktivity dítěte sice přispívají k rozvoji schopností dítěte ať už hudebních, sportovních, jazykových apod., ale podle mě je nezbytné v jejich souvislosti nezapomínat na

²⁴ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, s. 73-75.

²⁵ Rozsudek NS Slovenské republiky ze dne 30.11.1987, sp. zn. 1 Cz 89/87 in POLIŠENSKÁ: *Přehled judikatury ...*, s. 108.

²⁶ Stejně tak jako plavecký kurz pro miminka, samozřejmě, pokud to životní úroveň rodiče dovolí. Shodně KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1058.

²⁷ Nález ÚS ČR ze dne 13.3.2013, sp. zn. I. ÚS 2306/12.

kritérium shodné životní úrovni. Nelze po rodiči chtít, aby platil vysoké výživné odůvodněné nákladnými zájmy dítěte (např. členské poplatky, drahé sportovní pomůcky, školy v přírodě, vstupenky do divadel a kin), když to jeho životní úroveň neumožňuje. Naproti tomu, pokud má dítě k aktivitě talent, bylo by nespravedlivé nutit jej se ho vzdát jen proto, že rodiči připadá, že dítě zase takový „géníus“ není.²⁸ Proto je nutné postupovat v těchto případech obezřetně a zjistit si podrobněji všechny skutečnosti jak na straně oprávněného, tak na straně povinného, než soud zaujme k této situaci stanovisko.

5.1.3 Způsob přípravy na budoucí povolání

V předchozím odstavci bylo uvedeno, že vzdělání dítěte je jedna z nejdůležitějších potřeb dítěte a jako takovou ji nelze při určování výše výživného opomenout. Avšak problém nastává, pokud si jeden z rodičů přeje, aby dítě studovalo školu soukromou či navštěvovalo soukromou instituci k provozování zájmových aktivit. V takových situacích je nutné, aby smlouvu uzavřeli oba rodiče, jinak by musel zasáhnout soud.²⁹ Je důležité si uvědomit, že i finanční náročnost studia má odpovídat životní úrovni rodičů. Proto po rodiči nelze dle mého názoru chtít, aby spolu s běžnými náklady na studium hradil i zvýšené náklady spojené se studiem na soukromé škole, když to jeho životní úroveň nepřipouští. Jestliže to však umožňují poměry druhého rodiče, který na takovéto formě studia trvá, nic mu nebrání v tom, aby náklady převyšující běžné výdaje na studium dítěti platil sám.

Pokud dítě studuje střední školu vzdálenou od jeho obydli, obvykle bývá přes týden v internátním zařízení. Pak je nutné vzít v úvahu, že část jeho potřeb je zajišťována právě tímto zařízením.³⁰

5.1.4 Tvorba úspor jako odůvodněná potřeba dítěte

V ust. § 917 OZ je zakotveno pravidlo, že za odůvodněné potřeby lze považovat i tvorbu úspor dítěte. Toto ustanovení tak s konečnou platností ukončuje spekulace o spotřebním charakteru výživného³¹ a pokračuje v linii nastavené tzv. Velkou novelou zákona o rodině z roku 1998. Na rozdíl od předchozího znění ustanovení již nestanovuje, že úspory

²⁸ Tomuto přisvědčuje i judikatura. Např. v Rozhodnutí NS ČSSR ze dne 3.12.1965, sp. zn. 5 Cz 112/65 je uvedeno, že: „*Jsou-li reálné schopnosti a možnosti rodičů velmi omezené, jsou odůvodněnými pouze běžné potřeby dítěte, které nepřesahují obvyklou základní míru „všech nezbytných potřeb nutných pro život kulturního člověka“.* Jsou-li reálné možnosti a schopnosti rodičů velmi široké, jsou odůvodněnými též další potřeby dítěte, které nejsou nezbytné, ale prospěšné všestrannému vývoji dítěte.“

²⁹ NOVÁ, Hana, VALEHRACH, Karel. *Rodinné vztahy v soudní praxi*. 1. vydání. Praha: Prospektrum, 1995, s. 205.

³⁰ Rozsudek NS ČSR ze dne 25.8.1971, sp. zn. 2 Cz 35/71.

³¹ Jelikož výživné nemá spotřební charakter, částka výživného není určena k tomu, aby byla celá spotřebována během časového období, na které je určena.

mají sloužit především na budoucí vzdělání, ale pro větší variabilitu tvorby úspor neuvádí žádný ani příkladný výčet jejich účelu. Úspory je tak možné tvořit nejen na úhradu budoucích nákladů spojených se vzděláním, ale i na budoucí bydlení či vlastní domácnost formou stavebního spoření nebo zajištění ve formě životního pojištění či spořicího účtu atd.

Samozřejmě tvorbu úspor lze brát jako odůvodněnou potřebu pouze v okamžiku, kdy životní úroveň a kritéria na straně povinného umožňují stanovit dostatečně vysoké výživné, aby z něho mohla být část strhávána na úspory. Důležité je, že ve chvíli, kdy je to možné, je dle mého názoru povinností soudu stanovit výživné tak, aby byla část oddělena na tvorbu úspor, aniž by to bylo na úkor ostatních odůvodněných potřeb dítěte.

5.2 Majetkové poměry dítěte

Majetkovými poměry oprávněného se rozumí jeho nemovitý majetek, cennější movitý majetek, akcie, cenné papíry, příjmy z nájmu, licencí atd. a musí se zohlednit stejně tak, jako je tomu u povinného. Avšak OZ tuto povinnost modifikuje (viz kap. 5.2.1).

Vlastní příjmy oprávněného představují jednak jeho odměny za výkon práce, ovšem pokud se jedná o dítě mladší 15 let, je jeho výdělečná činnost omezena pouze na uměleckou, kulturní, reklamní či sportovní aktivitu za podmínek zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v aktuálním znění. Prázdninové brigády, do kterých dítě investuje své síly a volný čas, nebývají zásadním způsobem zohledňovány.³² A podobné je to i s výhrami, zisky z prodeje majetku apod., které nevedou k dlouhodobému zajištění potřeb dítěte.

Jako další příjem oprávněného lze uvést stipendia, která dítě získává od školského zařízení. K těmto příjmům je nutné přihlídnout, ovšem prospěchové stipendium by nemělo být zohledněno v takové míře jako např. sociální či ubytovací, jinak by dítě ztratilo motivaci dosahovat dobrých studijních výsledků, když by mu jeho snaha nepřinesla užitek, ale snížení výše výživného.³³ JUDr. Nová dokonce uvádí, že prospěchové stipendium by jako příjem oprávněného být bráno vůbec nemělo, protože je závislé na studijních výsledcích a nejedná se tak o stálý příjem.³⁴ Je pravdou, že toto stipendium není na rozdíl např. od stipendia ubytovacího nárokové a dítě musí vyvinout určité úsilí, aby jej získalo. Myslím si však, že pokud dítě stipendium pobírá více než jednou, mělo by se zohlednit stejně jako dlouhodobá brigáda, tedy s přihlídnutím k tomu, jaké výdaje, čas a píle s jejím dosažením souvisely.

Oproti předchozím přídatkům na dítě se zohlední vždy. Je poskytován pro uspokojení potřeb nezaopatřeného dítěte, sociální předpisy jej proto chápou jako dávku určenou přímo

³² Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 10.1.1968, sp. zn. 6 Co 676/67.

³³ KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1096.

³⁴ NOVÁ, VALEHRACH: *Rodinné vztahy ...*, s. 205.

jemu. Mělo by se tedy jednat o příjem dítěte, avšak jelikož je dítě nesvéprávné, příjemcem je osoba, která má dítě v přímém zaopatření, přesto nelze tento příspěvek chápat jako příjem rodiče, kterému je dávka vyplácena. Pouze je ho třeba vzít v úvahu ve vztahu k tomu, do jaké míry se jím uhrazují potřeby dítěte.³⁵

Naopak určité jednorázové majetkové výhody, jako je např. plnění z pojistného vztahu nebo plnění z titulu náhrady škody, nelze při určování výše výživného zohlednit ze dvou důvodů. Jednak mají jen malý vliv na zprůměrované hodnoty, které jsou základem pro výživné, a jednak mají často účelové určení.³⁶

5.2.1 Vlastní majetek dítěte

S majetkovými poměry dítěte souvisí ust. § 912 OZ, které se v předchozí právní úpravě vůbec nevyskytovalo. Jedná se o to, že za nemravné nemá být považováno, pokud má dítě vlastní majetek, jehož výnosy spolu s příjmy z jeho výdělečné činnosti nepostačují k jeho výživě. Pak není existence tohoto majetku důvodem k nestanovení výživného. To znamená, že není rozhodné, zda dítě vlastní nějaký majetek, ale zda mu z něho plynou výnosy a na co jsou použity. Pokud jsou zisky použity na řádnou správu majetku, čímž lze rozumět i nutnou údržbu a investice do majetku, nelze k výnosu přihlídnout.³⁷ Tudíž to, že dítě vlastní bezvýnosný majetek (např. obtížně prodejnou nemovitost či takovou, která je v havarijním stavu a nelze ji proto ani pronajmout) i vyšší hodnoty nežli jeho rodiče, by bylo pro určení rozsahu výživného bezpředmětné.

K tomuto ustanovení se vyjadřovali autoři komentáře k zákonu o rodině a dospěli k závěru, že nemá zákonnou oporu ani nevychází z jakékoliv tradice. Majetek dítěte, jeho výnosy ani výdělečná činnost nemohou být dle autorů zákonným důvodem k zániku vyživovací povinnosti, pouze ji modifikují.³⁸ Naproti tomu doc. Králíčková uvádí, že lze mít za to, že dítě v případě dostatečně výnosného majetku či dostatečných příjmů z výdělečné činnosti, právo na výživné nemá.³⁹ Dle názoru JUDr. Elishera, ke kterému se přikláním i já, je ale smyslem ustanovení něco zcela jiného, a to korektura úvahy některých soudců.⁴⁰ Ustanovení se snaží zabránit absurdním požadavkům, aby oprávněný musel nejprve zpeněžit část nebo celý svůj majetek, nikoliv určit zánik vyživovací povinnosti, avšak výkladem zákona lze k takovému závěru dojít.

³⁵ Rozsudek NS Slovenské republiky ze dne 29.10.1975, sp. zn. 2 Cz 82/75 in POLIŠENSKÁ: *Přehled judikatury* ..., s. 30.

³⁶ HOLUB: *Zákon o rodině*, s. 366.

³⁷ KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník* ..., s. 1056.

³⁸ HOLUB: *Zákon o rodině*, s. 367 a 368.

³⁹ KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník* ..., s. 1056.

⁴⁰ ELISHER in ŠVESTKA: *Občanský zákoník* ..., s. 565.

6 Kritéria na straně povinného

Neméně důležitá pro určení výše výživného jsou i kritéria vztahující se k rodiči.⁴¹ Tyto zahrnují jednak schopnosti a možnosti povinného a také jeho majetkové poměry, jak uvádí ust. § 913 odst. 1 OZ. Další dvě kritéria rozvádí ust. § 913 odst. 2 OZ, které upozorňuje na nutnost přihlídnout i k tomu, že povinný o oprávněného osobně pečuje a v jaké míře tak činí, stejně tak je zohledněna i péče o rodinnou domácnost.

6.1 Schopnosti a možnosti rodiče

Schopnosti povinného jsou chápány jako kritérium subjektivní. Možnosti jsou vnímány jako objektivní, protože je povinný nemá v zásadě jak ovlivnit, kvůli čemuž se posuzují z hlediska neomezené skupiny osob, majících stejné znaky jako povinný.

Pod schopnosti rodiče lze zahrnout jeho zdravotní stav a fyzickou zdatnost, vzdělání, věk, pracovní zkušenosti, flexibilitu a adaptabilitu, záliby i starost o jinou závislou osobu. Možnosti rodiče představují jeho reálnou možnost schopnosti uplatnit. Jedná se o mzdové poměry a nabídku práce v regionu i náklady na živobytí a možnosti dopravy v lokalitě.⁴²

Určitou roli hraje i skutečnost, že rodič dítěti poskytuje jiná plnění, např. dítěti spoří, platí pojištění, školné či kurzy.⁴³ Přihlížet naopak nelze k darům, kapesnému a příležitostným plněním, které oprávněný od rodiče dostal.⁴⁴

Povinný může být osobou v pracovní neschopnosti. Pokud se jedná o neschopnost krátkodobou v řádu týdnů či několika měsíců, na rozsah vyživovací povinnosti nemá tento handicap vliv. Pokud se ale jedná o dlouhodobé zdravotní postižení nebo sice krátkodobé, ale často se opakující pracovní neschopnosti, je nutné k nim přihlídnout, jelikož je jimi ovlivněna možnost povinného získat příjem. Výdaje, které takto vznikají, se také zohlední.⁴⁵

⁴¹ Dítě má dva rodiče a vyživovací povinnost mají oba, i když ne stejným dílem. Druhý z rodičů, kterému je dítě svěřeno do výchovy, ale obvykle vykonává vyživovací povinnost formou osobní péče o dítě a v naturálních, pročež mu soud konkrétní výši výživného nestanoví. Mnoho autorů přesto uvádí, že při stanovování rozsahu výživného je třeba zjišťovat nejen kritéria na straně toho rodiče, kterému je výživné určováno, ale i na straně druhého rodiče. Např. VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo - historie, současnost a perspektivy*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 147, LUŽNÁ, Romana. *Potencialita příjmů osoby povinné výživou. Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 10, s. 16, nebo NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost*, s. 70 a 76, kde je uvedeno, že rozsah vyživovací povinnosti druhého rodiče je třeba posoudit proto, že teprve souhrn jednotlivých povinností rodičů dává základ pro celistvou úvahu o rozsahu výživného. Je třeba spravedlivě posoudit poměr vyživovací povinnosti obou rodičů a až na jeho základě stanovit výši výživného.

⁴² NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost*, s. 76. Povinný nemusí žít pouze na území České republiky. Pak je nutné zvažovat ekonomické podmínky v daném regionu té které země. Zhodnocení NS ČSSR ze dne 7.8.1980, sp. zn. Cpjf 108/79.

⁴³ KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1076.

⁴⁴ Rozsudek NS ČSSR ze dne 4.3.1966, sp. zn. 5 Cz 10/66.

⁴⁵ Více viz NOVÁ, Hana. *Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. Bulletin Advokacie*, 2008, roč. 2008, č. 1-2, s. 36-39.

6.1.1 Příjem rodiče

Základním hlediskem, z kterého obvykle soudy vycházejí, je příjem z pracovního poměru, popř. z poměru obdobného, jako jsou dohody o práci konané mimo pracovní poměr či poměr služební. Do příjmu rozhodného pro výši výživného je nutné zahrnout nejen samotnou mzdu nebo plat, ale i prémie, bonusy, stravenky, odměnu za práci přesčas,⁴⁶ různé náhrady a další odměny, které povinný dostává.

Pokud je rodič služebně v cizině, tvoří část jeho mzdy dle některých autorů i diety, protože se jedná o částky, které jsou určeny stejně jako mzda k úhradě jeho potřeb.⁴⁷ S tímto tvrzením se však neshoduje judikatura. Např. v Rozsudku KS v Hradci Králové ze dne 13.2.2001, sp. zn. 22 Co 554/2000 nebo Rozsudku KS v Ústí nad Labem ze dne 10.3.2003, sp. zn. 10 Co 481/2003 je uvedeno, že lze přihlédnout k nespotebované a ušetřené části stravného z pracovní cesty, nikoli k celé částce.⁴⁸ Já se přikláním k prvnímu z názorů. Nevidím důvod k tomu, aby rodič, který vykonává práci dočasně na jiném místě, měl výhodu v tom, že část toho, co za svou práci obdrží, nebude pro výši výživného brána na zřetel. Stravu by si tak jako tak musel obstarat, ať už bude v místě svého bydliště, nebo v cizí zemi.

Veškeré informace o příjmu povinného je třeba si od zaměstnavatele vyžádat. Přičemž se příjem zjišťuje za období 6 až 12 měsíců zpětně, aby bylo možné zohlednit veškeré příjmy, které povinný má, i když ne každý měsíc. Výsledný příjem je průměrem zjištěných příjmů.

Navíc je nutné si uvědomit, že mnozí zaměstnavatelé poskytují svým zaměstnancům nejen finanční ohodnocení, ale i hmotné výhody, jako je užívání služebního automobilu, mobilního telefonu či datového spojení nebo jim poskytují naturální plnění.⁴⁹ O tyto předměty a služby je povinný obohacen, aniž by za ně musel něco platit, proto je nutné k nim dle mého názoru také přihlížet.

Většina povinných pracuje pouze na hlavní pracovní úvazek. Jsou ale i tací, kteří mají ještě další příjmy, např. z dohod konaných mimo pracovní poměr. Pak je třeba vzít v úvahu pravidelnost takovýchto příjmů a jejich průměrnou výši a délku trvání.⁵⁰ Judikatura dovodila, že za vedlejší příjem rodiče, pracujícího v restauraci či jiném obdobném zařízení, je nutné považovat i spropitné, které mnohdy tvoří i podstatnou část jeho příjmů.⁵¹

⁴⁶ Jak uvádí Rozhodnutí NS ČSSR ze dne 31.10.1967, sp. zn. 5 Cz 115/67 je nutné za příjem rozhodný pro určení výše výživného považovat i část výtěžku docílenou za přesčasové hodiny, ovšem je třeba zohlednit i zvýšené vypětí v práci, a tím i možné zvýšené náklady povinného.

⁴⁷ Více viz HOLUB: *Zákon o rodině*, s. 376.

⁴⁸ POLIŠENSKÁ: *Přehled judikatury ...*, s. 131-132.

⁴⁹ KOVÁŘOVÁ: *Rodina a výživné*, s. 30.

⁵⁰ NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost*, s. 82.

⁵¹ Prokázání existence a výše spropitného v daných časových obdobích je dosti problematické, to však nemůže jít k tíži oprávněného. Na druhou stranu nelze vycházet pouze ze zprostředkovaných informací nebo

Naopak přídavek na dítě nelze považovat za součást příjmu povinného (k tomu více viz kap. 5.2). Rozdílné je to s příspěvkem na péči, jak uvádí Rozsudek KS v Hradci Králové ze dne 5.10.2011, sp. zn. 21 Co 322/2011, účelem tohoto příspěvku je z části i úhrada nákladů pečující osoby, lze proto polovinu tohoto příspěvku zohlednit jako příjem povinného, kterému příspěvek náleží.

Příjem však nemusí povinnému plynout pouze od zaměstnavatele, ale i od jiných institucí, jako je kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR vyplácející podporu v nezaměstnanosti (viz kap. 6.1.3 a kap. 6.4.1) a dávky státní sociální podpory či Česká správa sociálního zabezpečení, která zajišťuje výplaty invalidních a starobních důchodů, popř. příslušná Okresní správa sociálního zabezpečení, pokud je povinný příjemcem dávek nemocenského pojištění.⁵² Stejně tak může rodič vydělávat formou podnikatelské činnosti (viz kap. 6.4.2) nebo dostávat honoráře z literárních či jiných uměleckých autorských děl, odměny za výkony výkonných umělců či z vynálezů nebo zlepšovacích návrhů apod.

6.1.2 Potencialita příjmů rodiče

Zásada potenciality příjmů znamená, že soudy při určování výše výživného nevycházejí z fakticky dosažených výdělků povinného, ale z takového příjmu, který dokáže osoba se schopnostmi a možnostmi povinného vydělat, pokud by jich využívala řádně a zodpovědně.⁵³ A to nejen tak, že má hůře placenou práci, než je v jeho oboru a regionu standardem, ale i tím, že porušuje pracovní kázeň, neplní své povinnosti, má absence. Rodič tudíž nevyvine takové úsilí, které od něho lze rozumně očekávat, a tím nedosahuje objektivně možného výdělku, který je však pro rozsah výživného určující.

Proto je třeba zjistit možnosti rodiče v daném regionu a v případě, že jsou pro zaměstnance obecně příznivější, nežli jaké má povinný, je třeba se ptát, z jakého důvodu rodič nevyužívá plně svého potenciálu. Nabídku volných pracovních míst v oboru, pro který je rodič kvalifikován, eviduje kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR v místě bydliště povinného. Průměrný příjem pro jednotlivá povolání, regiony, věkové kategorie atd., který by měl být pro soud východiskem, je dle důvodové zprávy k OZ sledován Českým statistickým úřadem a Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.⁵⁴

domněnky, že jinak by osoba měla značně nízký příjem. Rozsudek KS v Ústí nad Labem ze dne 24.11.2003, sp. zn. 10 Co 652/2003 in POLIŠENSKÁ: *Přehled judikatury ...*, s. 127.

⁵² Pro určení výše výživného je rozhodující rozhodnutí o přiznání důchodu či podpory v nezaměstnanosti, nikoliv pouze jednotlivé výpisy o platbách. NOVÁ, TĚŽKÁ: *Výživovací povinnost*, s. 36.

⁵³ Na posouzení potencialních schopností a možností povinného nemá vliv záznam v rejstříku trestů, pokud rodič nijak neprokáže, že ho tato skutečnost omezuje při hledání zaměstnání. Rozsudek KS v Hradci Králové ze dne 1.6.2004, sp. zn. 19 Co 121/2004 in POLIŠENSKÁ: *Přehled judikatury ...*, s. 246.

⁵⁴ ZUKLÍNOVÁ in ELIÁŠ: *Nový občanský ...*, s. 373.

S ohledem na nedávný vývoj judikatury (např. Nález ÚS ČR ze dne 30.7.2013, sp. zn. II. ÚS 979/13) ale nelze slepě vycházet pouze ze statistik mezd a aktuálního výčtu volných pracovních míst v daném regionu. Především v oborech, kde je značný převis poptávky nad nabídkou, by neodpovídalo možnostem povinného pouze říci, že má příležitost dosahovat vyššího příjmu, aniž by byla zhodnocena míra pravděpodobnosti přijetí.⁵⁵ Proto je třeba ke každému případu přistupovat individuálně a aplikovat potencialitu až po zjištění všech rozhodných skutečností.

Obecně také nelze po rodiči požadovat, aby např. pracoval přesčas, čímž by sice dosahoval vyšších příjmů, ale za cenu vyššího pracovního vypětí, a tím i nákladů na živobytí. Ovšem pokud jsou odůvodněné potřeby dítěte tak vysoké, že je rodič může hradit pouze za cenu vyššího pracovního úsilí a tento požadavek je v souladu s jeho schopnostmi, je dle JUDr. Nové a JUDr. Těžké spravedlivé to od něho vyžadovat, a řídit se tak potencialitou jeho příjmu. Stejně tak uvádí, že po povinném, který má nárok na výplatu starobního důchodu, obecně nelze chtít, aby setrval v pracovním poměru. Ale v případě, že oprávněný má objektivně zvýšené potřeby např. pro nemoc, lze přihlédnout i k potencialnímu výdělku, který by rodič mohl dosahovat vedle důchodu.⁵⁶ Dle mého názoru je třeba přistupovat k aplikaci potenciality příjmů v takovýchto případech jen ojediněle. V prvním případě protože nutit rodiče k práci přesčas není v zájmu dítěte s ohledem na náklady, které tím rodiči vzniknou, v druhém protože obvykle již není objektivně v silách povinného získávat příjem další výdělečnou činností.

Potencialita příjmů se nevztahuje pouze na příjem získaný výdělečnou činností. Pokud je zdravotní postižení povinného značné, má povinný nárok na invalidní důchod. S ohledem na rozsah jeho handicapu je mu invalidita přiznána v určitém stupni, přičemž u prvních dvou má rodič možnost částečně doplnit své příjmy vlastní prací. I v takovýchto případech by se dle mne mělo po zjištění okolností případu vycházet z potenciality příjmů povinného.

6.1.3 Bezdůvodné vzdání se příjmu a podstupování nepřiměřených rizik

Dle ust. § 913 odst. 2 OZ je nutné zkoumat, zda se rodič bez důležitého důvodu nevzdal výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti. Je tedy třeba zjišťovat důvody, proč rodič přestal pracovat za lepší platové ohodnocení či vyměnil zaměstnání na dobu neurčitou za časově omezený úvazek. Příčinami odůvodňujícími takovou změnu mohou být např.

⁵⁵ Více viz LUŽNÁ, Romana. Potencialita příjmů osoby povinné výživou (2.). *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 11, s. 10-12.

⁵⁶ NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost*, s. 77 a 81.

zdravotní problémy, nedostatek kvalifikace, organizační změny, změna bydliště povinného či v případě rodiče – podnikatele daňová ztráta.⁵⁷ Pokud ale žádný takto důležitý důvod shledán není, je na místě vycházet z příjmů, kterých povinný dosahoval před změnou zaměstnání.

Za vzdání se výhodnější výdělečné činnosti nelze považovat rozhodnutí povinného využít rodičovské dovolené či chopit se osobní péče o zdravotně postiženou osobu.⁵⁸ Naopak v některých případech lze posoudit i ukončení zaměstnání a zahájení podnikatelské činnosti jako bezdůvodné vzdání se výhodnější výdělečné činnosti,⁵⁹ ovšem je třeba vždy zjišťovat konkrétní okolnosti případu, přičemž dočasné snížení příjmů při přechodu obecně nelze považovat za nezodpovědný přístup povinného.⁶⁰

Stejně tak je nutné vždy posoudit, zda rodič nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika, na která ust. § 913 odst. 2 OZ také cílí. Pojem nepřiměřené majetkové riziko lze vysvětlit pomocí pojmu podnikatelské riziko, který je velmi podobný, jelikož povinný často riskuje svůj majetek právě při podnikatelské činnosti. Rizikem se obecně rozumí nebezpečí či vysoká míra pravděpodobnosti ztráty, jeho podstupováním se pak chápe činnost, ohrožující dosažení zisku či uchování hodnot, které povinný má, čímž je ohroženo i poskytování výživného.⁶¹

6.1.4 Domněnka průměrného měsíčního příjmu

Každý povinný, nikoli jen ten, který má příjmy z jiné než závislé činnosti, jak tomu bylo za předchozí právní úpravy, má dle ust. § 916 OZ povinnost prokázat řádně své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů, což v sobě zahrnuje i povinnost umožnit soudu zjistit další skutečnosti potřebné pro rozhodování zpřístupněním údajů, chráněných podle jiného právního předpisu. Ustanovení tak přenáší na povinného břemeno tvrzení a důkazní ohledně jeho poměrů.

JUDr. Svoboda chápe ust. § 916 OZ tak, že dopadá nejen na situace, kdy povinnost sdělit údaje má primárně rodič, přesto je eviduje i státní instituce, která je poskytne na základě

⁵⁷ Rozhodnutí NS ČSSR ze dne 20.8.1969, sp. zn. 8 Cz 23/69.

⁵⁸ VARVAROVSKÝ, Pavel. K problematice určování výživného. *Právní fórum*, 2008, roč. 2008, č. 9, s. 402.

⁵⁹ Pokud je povinný ve ztrátě, lze jeho jednání posoudit jako riskantní krok, jelikož povinnost péče o dítě po jeho hmotné stránce je nadřazena nad právem svobodně si zvolit na místo výdělečné nevýdělečnou aktivitu. KOVÁŘOVÁ: *Rodina a výživné*, s. 112. Pokud je podnikatelská činnost ztrátová dlouhodobě, je nutné vycházet z reálných možností rodiče, tedy z potenciality příjmů, jak uvádí Usnesení KS v Ústí nad Labem ze dne 28.5.2003, sp. zn. 10 Co 550/2002 in POLIŠENSKÁ: *Přehled judikatury ...*, s. 170.

⁶⁰ ELISHER in ŠVESTKA: *Občanský zákoník ...*, s. 570.

⁶¹ KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1064-1065. Povinný např. hraje hazardní hry či sází nebo nakupuje nedůvěryhodné akcie. HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. 2. aktualizované vydání. Brno: Computer Press, 2003, s. 61.

zvláštního zákona,⁶² ale i na situace, kdy rodič své příjmy či jejich výši prokazatelně zatajuje, přičemž o nich nelze získat informace od žádné instituce. Dokonce pomocí důkazu podobnosti dovozuje aplikaci tohoto ustanovení i ve vztahu k majetku povinného, nejen k jeho příjmům.⁶³ I dle mého názoru z dikce ustanovení lze dovodit, že domněnka se aplikuje také v případě, že povinný řádně neprokáže své majetkové poměry, ovšem lze ji využít vždy jen jako domněnku vztahující se k příjmu povinného. Pokud tedy soud k takovému výkladu pomocí argumentu a simili přistoupí a domněnku aplikuje, musí v odůvodnění dostatečně ozřejmit, že fikce příjmu byla použita nikoliv pro neprokázání příjmů, ale pro neprokázání majetkových poměrů, např. tím, že rodič zatajil hodnotný majetek, čímž naplnil zákonné podmínky pro aplikaci fikce příjmů.

Rodič musí doložit všechny příjmy, ať už jsou pravidelné, či nahodilé, ať na ně má právní nárok, či nikoliv a ať je dostává od zaměstnavatele jako zaměstnanec, nebo jako jiná osoba. V první řadě je třeba doložit příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků, čímž se rozumí i příjmy za práci členů družstev, komandistů, ředitelů obecně prospěšných společností i odměny členů statutárních a dalších orgánů právnických osob. Větší problém ale činí doložení příjmů z jiné než závislé činnosti, jako jsou příjmy z podnikání, především živnostenského, ale i např. podíl komplementáře, dále příjmy z jiné samostatné výdělečné činnosti (např. příjmy z autorských práv, znaleců, tlumočnicků, insolvenčních správců), příjmy z kapitálového majetku (podíly na zisku, úroky z prodlení, dávky penzijního připojištění atd.), příjmy z pronájmu a ostatní příjmy.⁶⁴

V případě, že rodič svou povinnost nesplní, nastupuje nevyvratitelná domněnka, že průměrným měsíčním příjmem je 25 násobek životního minima jednotlivce dle zvláštního zákona.⁶⁵ Oproti předchozí právní úpravě, kde byla výše příjmu stanovena na 12,7 násobek životního minima, se rozhodný příjem zvýšil téměř dvakrát, což je odůvodněno změnami socioekonomickými poměry.⁶⁶ Protože jinak by se, jak uvádí důvodová zpráva k OZ, sankční charakter tohoto ustanovení minul svým účinkem a k zefektivnění procesu stanovení rozsahu výživného by nedošlo. Já toto zvýšení považuji za krok správným směrem oproti předchozí úpravě, která dokonce snížila původní 15 násobek na 12,7 násobek.

⁶² Např. dle ust. § 53 odst. 1 písm. c) bodu 3 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, v aktuálním znění.

⁶³ SVOBODA, Karel. Výživné dětí při nedoložení příjmu rodiče. *Jurisprudence*, 2014, roč. 23, č. 3, s. 41-42.

⁶⁴ Např. příjmy z převodu nemovitostí, výhry v loteriích a sázkách, ve veřejných soutěžích. Více viz ELISHER in ŠVESTKA: *Občanský zákoník ...*, s. 585-586.

⁶⁵ Zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, v aktuálním znění, který v ust. § 2 určuje jako rozhodnou částku 3.410 Kč. Její 25 násobek činí 85.250 Kč.

⁶⁶ DEJMANOVÁ, ŠMÍD in ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 205.

Domněnka má tedy dvě základní funkce. Jednak motivuje povinného, aby řádně doložil své příjmy, a jednak představuje jakousi sankci za nesplnění této povinnosti.⁶⁷ Zdálo by se, že je na povinného kladen velmi silný, oproti dřívější právní úpravě téměř dvojnásobný tlak, přesto je pro některé podnikatele výhodnější nechat soud tuto domněnku aplikovat, jelikož jejich skutečné příjmy jsou i několikanásobně vyšší. Ale dle mne lze usuzovat, že pro většinu povinných je současná výše dostatečnou výstrahou.⁶⁸

Zákonná domněnka nastupuje za okolnosti, kdy povinný nesplní svou povinnost a dostatečně neprokáže své příjmy či majetkové poměry, ovšem nelze ji aplikovat ve chvíli, kdy povinný doklady předloží, a vyhne se tak stavu důkazní nouze, tyto však prokazují příjmy značně nižší, než je patrné z dalšího dokazování. V takovém případě je dle mého názoru vhodné aplikovat zásadu potenciality příjmů.

JUDr. Svoboda uvádí, že pokud lze výši příjmů alespoň rámcově zjistit, neaplikuje se domněnka, jelikož by se to mohlo jevit nepřiměřeně přísným, když smyslem ustanovení není stanovit fikci, která zcela jistě neodpovídá poměrům rodiče. Místo toho je třeba vycházet z horní hranice odhadu možných majetkových příjmů rodiče.⁶⁹ S tímto názorem však nesouhlasím. Jednak je zavedenou praxí, že se vychází z potencionálních příjmů⁷⁰ a jednak nelze při určování výše výživného vycházet pouze z odhadu ohledně výše příjmů a majetkových poměrů povinného. Je třeba dostatečně odůvodnit, proč bylo výživné stanoveno právě v dané výši, a argument, že se to tak soudu jevílo přiměřené vzhledem k odhadu poměrů povinného, zcela jistě neobstojí.

6.1.5 Další vyživovací povinnosti rodiče a jeho druh

Nutné je zohlednit i další vyživovací povinnosti, které povinný má, ať již k dalším dětem, manželovi či partnerovi, nebo k jinému příbuznému. Ovšem pokud se jedná o dobrovolně plněné výživné, je nutné jeho oprávněnost dostatečně odůvodnit. V potaz se bere i hierarchie mezi jednotlivými vyživovacími povinnostmi a jejich přiměřenost.⁷¹

⁶⁷ ELISHER in ŠVESTKA: *Občanský zákoník ...*, s. 585.

⁶⁸ Navíc soud má povinnost zjistit skutečné příjmy a majetkové poměry povinného a nemůže se tedy spokojit s tím, že rodič odmítá doklady dodat a cokoliv soudu sdělovat. Aby zjistil skutkový stav případu a všechny jeho rozhodné okolnosti, dokazování provést musí, což je zdůrazněno např. v Nálezu ÚS ČR ze dne 16.3.2006, sp. zn. III. ÚS 511/05.

⁶⁹ SVOBODA: *Výživné dítěte ...*, s. 42-43.

⁷⁰ Což dokládá např. Usnesení KS v Ústí nad Labem ze dne 28.5.2003, sp. zn. 10 Co 550/2002 in POLIŠENSKÁ: *Přehled judikatury ...*, s. 170.

⁷¹ Jak uvádí Rozhodnutí KS v Ústí nad Labem ze dne 10.7.1968, sp. zn. 5 Co 275/68, v případě dalších vyživovacích povinností je třeba, aby soudu bylo doloženo rozhodnutí o nich. Pokud jejich výše není takto určena, je na soudu, aby sám posoudil jejich rozsah a v tomto směru provedl i všechny potřebné důkazy.

Povinný rodič nežije ve vakuu. Pokud uzavřel manželství nebo si našel nového druha, je zřejmé, že tato osoba bude nadále ovlivňovat jeho životní úroveň. Proto judikatura dospěla k názoru, že je nutné zohledňovat při hodnocení kritérií na straně povinného i příjmy, které získává jeho partner či jiná osoba, žijící s povinným ve společné domácnosti.⁷²

V okamžiku sňatku či uzavření registrovaného partnerství vzniká povinnému vyživovací povinnost k jeho manželovi či partnerovi. Tato okolnost může, ale také nemusí být při určování výše výživného zohledněna. Na vyživovací povinnost mezi manžely či partnery se nelze odvolávat ve chvíli, kdy si manžel či partner objektivně může zajistit příjem, a tím i svou výživu, jen tak nečiní a nechá se vydržovat povinným. Naopak zohledněna bude např., pokud je manžel či partner tělesně postižený či psychicky nemocný nebo pečuje o malé děti a rodinnou domácnost.⁷³

6.2 Majetkové poměry rodiče

Kategorii majetkových poměrů⁷⁴ je třeba věnovat při určování rozsahu výživného náležitou pozornost, protože např. pokud je rodič podnikatelem, lze si o jeho životní úrovni udělat reálnou představu právě z jeho majetku, spíše nežli z jeho daňového přiznání (více viz kap. 6.4.2). Navíc je zřejmé, že majetek povinnému přináší určitý výnos nebo úsporu nákladů, čímž nepochybně ovlivňuje jeho životní úroveň, na které se dříve, když spolu žili v rodinné domácnosti, podílel a i nadále má podílet oprávněný.

Majetkovými poměry rozumíme nejen vlastnictví nemovitého majetku, jako jsou bytové jednotky či pozemky, ale i majetku movitého. Především je nutné zohlednit movitý majetek vyšší hodnoty, jako jsou šperky, starožitnosti, drahá zvířata (např. koně), luxusní automobily či sportovní vybavení, různé sbírky obrazů, jiných uměleckých děl, vzácných známek nebo mincí.

Vždy se zohledňuje nejen samotná hodnota majetku, ale i výnosy z něj plynoucí, jako je příjem z nájmu nebo benefit v podobě bydlení ve vlastním domě. Přičemž je třeba zohlednit nejen skutečné příjmy, ale i možný adekvátní výnos, který by mohl být dosažen, pokud by

⁷² Nález ÚS ČR ze dne 7.3.2007, sp. zn. I. ÚS 527/06 přímo uvádí: „... podíl např. druha na uspokojování potřeb rodiny se na životní úrovni člena rodiny projeví fakticky vždy (rozdíl je jen v míře) ...“. S tímto se plně ztotožňuji a odmítám názor, že na výši výživného nemá matčino soužití s druhem vliv, neboť k ní nemá vyživovací povinnost, vyjádřený v Rozsudku KS v Hradci Králové ze dne 17.9.2002, sp. zn. 18 Co 301/2002 in POLIŠENSKÁ: *Přehled judikatury ...*, s. 34-35.

⁷³ Rozhodnutí KS v Brně ze dne 7.10.1964, sp. zn. 9 Co 412/64.

⁷⁴ Majetkové poměry nebyly kritériem na straně povinného od prvopočátku, byly zavedeny až tzv. Velkou novelou zákona o rodině z roku 1998, a to právě proto, že soudy neměly jak stanovit výživné, když rodič oficiálně neměl žádný příjem, přesto byl jeho majetek, a tím i jeho životní úroveň, vysoký. HRUŠÁKOVÁ: *Rozvod a paragrafy*, s. 61.

rodič svého majetku řádně využíval.⁷⁵ To tedy dle mne znamená, že hledisko potenciality se uplatní nejen u příjmů z činnosti povinného, ale i z příjmů z jeho majetku. Pokud ale jsou tyto úspory vkládány např. na účet u peněžního ústavu, nelze k těmto penězům již přihlížet, když již jednou byly zohledněny jako majetková výhoda.

V neposlední řadě je třeba přihlédnout i k tomu, zda povinný není majitelem licence k nehmotnému dílu, neplynou mu benefity z vlastnictví akcií či úročení vkladů. Stejně tak příjmy z dědictví, her a sázek, restitucí či daru je nutné do majetkových poměrů zahrnout.⁷⁶

Je však třeba si dát pozor na to, aby takovéto příjmy neměly účelově vázaný charakter jako je např. náhrada škody nebo nemajetkové újmy. Obvykle jsou takto účelově vázány některá plnění z pojistných událostí nebo některé dávky státní sociální podpory, jako je pohřebné, k těmto pak přihlížet nelze. Stejně tak nelze zohledňovat vypořádací podíl ze zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů ani úrok z prodlení z něho vyplývající, protože to není majetkový přírůstek, ale pouze finanční ekvivalent za majetek, který povinný nabyl za trvání manželství.⁷⁷

Při určování výše výživného dále nelze přihlížet ke splátkám úvěrů, leasingu a hypoték, i když jsou pro rodiče pravidelným měsíčním výdajem. Protože zde není důvodu k tomu, aby to, že rodič potřebuje pro své zvýšené potřeby a zájmy finance, šlo k tíži oprávněnému.⁷⁸ Z toho vyvozují, že při určování výše výživného se nezohledňuje celé jmění povinného ve smyslu ust. § 495 OZ, ale pouze jeho majetek, tedy aktiva, nikoliv pasiva, tedy dluhy.

6.2.1 Bezdůvodné vzdání se majetku a přikázaný prodej majetku

Při hodnocení tohoto kritéria je třeba vždy zkoumat, zda se rodič nevzdal bez důležitého důvodu majetkového prospěchu, či nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika, jak upozorňuje ust. § 913 odst. 2 OZ. Těmito situacemi jsou typicky odmítnutí dědictví či daru, převod majetkových hodnot na jiného bez náležitého protiplnění z jeho strany nebo riskantní investice majetku např. do akcií, kde hrozí vysoká míra ztráty. Pak je třeba zjistit příčiny takovéhoho jednání povinného, které by jej řádně odůvodnily např. tím, že s dědictvím byla spojena úhrada značných dluhů zůstavitele či dostatečnými zárukami návratnosti investice.

⁷⁵ Nález ÚS ze dne 16.3.2006, sp. zn. III. ÚS 511/05.

⁷⁶ Podle Mgr. Dejmanové a JUDr. Šmída lze pod majetkové poměry podřadit i pohledávky povinného za třetími osobami, s čímž souhlasím. DEJMANOVÁ, ŠMÍD in ŠÍNOVÁ: *Aktuální problémy ...*, s. 204. Tento názor potvrzuje i Rozsudek KS v Českých Budějovicích ze dne 18.11.1994, sp. zn. 7 Co 1336/1994 in POLIŠENSKÁ: *Přehled judikatury ...*, s. 183.

⁷⁷ Usnesení KS v Hradci Králové ze dne 21.12.1999, sp. zn. 22 Co 647/1999 ve spojení s Rozsudkem KS v Hradci Králové ze dne 3.10.2002, sp. zn. 23 Co 377/2001 oba in POLIŠENSKÁ: *Přehled judikatury ...*, s. 177 a 247.

⁷⁸ HOLUB: *Zákon o rodině*, s. 375.

Pokud není žádný důležitý důvod shledán, nebere se takovéto jednání povinného v potaz a pro určení rozsahu výživného se majetek zohlední v původní či obohacené výši.⁷⁹

Judikatura dovodila, že pokud je rodič vlastníkem majetku, který je vhodný k prodeji, a zároveň není jinak schopen hradit výživné v dostatečné výši, je možné, aby po něm byl požadován jeho částečný prodej.⁸⁰ Toto řešení je v souladu se základními zásadami rodinného práva, jelikož rodič nejprve zajistí dostatečnou výživu pro své dítě, čímž dojde k naplnění principu nejlepšího zájmu dítěte, a teprve poté uspokojí zájmy své. V tomto smyslu se vyjadřuje i Evropský soud pro lidská práva. Z jeho judikatury plyne, že i když zájmy rodičů a jejich dětí by měly být v rovnováze, zájem dítěte může dle okolností případu převážet nad zájmem rodiče, což musí vnitrostátní soudy respektovat a zájem dítěte dostatečně chránit.⁸¹

Samozřejmě že pokud vlastní pouze byt, ve kterém sám žije a který je přiměřený jeho životní úrovni, nelze po něm chtít, aby jej prodal. Tato možnost cílí především na situace, kdy je povinný nezaměstnaný a žije z výhod, které mu vlastnictví majetku přináší. Nebo se jedná o podnikatele, který prokáže, že nemá žádné příjmy, ale vlastní rozsáhlejší majetek.⁸² V takovýchto případech je dle mého názoru korektní chtít po něm, aby se části majetku vzdal ve prospěch budoucí úhrady výživného pro oprávněného, protože jeho základní povinností je o své dítě pečovat po všech stránkách. Samozřejmě je třeba zkoumat konkrétní okolnosti každého případu a na jejich základě posoudit, zda je vhodné po rodiči zpeněžení části jeho majetku požadovat.

6.3 Výkon osobní péče a starost o rodinnou domácnost

Osobní péči o oprávněného nelze považovat za kritérium doplňkové, přesto se jedná o kritérium, jehož významnost a intenzita se zohledňuje především s ohledem na věk dítěte. Pokud je oprávněným nemluvně, je výkonem osobní péče zcela nahrazena vyživovací povinnost v jiné formě. Ovšem s přibývajícím věkem obecně hraje osobní péče jako kritérium pro určení výše výživného stále menší a menší roli.⁸³

⁷⁹ KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1064.

⁸⁰ Nález ÚS ČR ze dne 8.4.2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03.

⁸¹ LUPRICOVÁ, ŠMÍD in ŠMÍD, Ondřej a kol. *Rozvod manželství*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 90-91.

⁸² HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi: Rozvod - Děti - Výživné*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2000, s. 33.

⁸³ Dle Mgr. Schinnenburgové a Mgr. Cidlina lze podíl osobní péče na plnění vyživovací povinnosti rámcově vymezit takto: u dítěte do 3 let až 100 %, do 6 let 90 %, do 12 let 75 %, do 15 let 30 % a u dítěte nad 18 let 5%. Tato stupnice je odvislá od toho, že faktická péče o dítě ustupuje s přibývajícím věkem materiálním potřebám, týkajícím se především bydlení a finančního zajištění, na kterých by se měli podílet oba rodiče. SCHINNENBURGOVÁ, CIDLINA: *K určování ...*, s. 252.

Přesto je JUDr. Nová přesvědčena o tom, že pravidlo snižujícího se významu osobní péče neplatí bezvýjimečně. S přibývajícím věkem se zvyšuje náročnost školní přípravy, jakož i náplň volného času a jeho kontrola. U dospívajících dětí vznikají často výchovné problémy, jejichž řešení je pro rodiče také dosti obtížné a časově náročné. Zcela odlišná je osobní péče o dítě se zdravotním postižením, která je velmi náročná v každém věku.⁸⁴ Proto i dle mého názoru je třeba posoudit vždy každý případ v jeho jedinečnosti, nikoliv jak uvádí doc. Králíčková, brát výkon osobní péče jako plnou kompenzaci výživného v penězích pouze u dětí útlého věku.⁸⁵

Po povinném nelze chtít, aby osobní péči vykonávat přestal a místo ní šel pracovat.⁸⁶ Ale stejně tak nelze rodiče nutit, aby byl celý den s dítětem a nevyužil výhodné pracovní nabídky, když je možné, aby se o dítě postarala jiná osoba či navštěvovalo kolektivní zařízení. Předně se náklady s tím spojené promítnou do výše výživného druhého rodiče. Avšak je nutné zohlednit i to, že rodič, kterému bylo dítě svěřeno do výchovy, již svou vyživovací povinnost neplní v celé míře pouze osobní péčí o oprávněného a také to, že výdaje vzniklé v souvislosti s péčí jiné osoby nebo zařízení nelze považovat pouze za náklady spojené s úhradou potřeb dítěte.⁸⁷

Osobní péči se nerozumí pouze péče jako taková, která je poskytována nejmladším dětem, ale i dopravování do školy či na zájmové aktivity, obstarávání ošacení či doprovod u lékaře apod. Ovšem vždy je třeba, aby byla péče vykonávána přímo osobou povinnou, nikoliv aby bylo dítě svěřeno jiné osobě. Jako výkon osobní péče nelze brát, a tedy ani zohledňovat při určování výše výživného příležitostné návštěvy dítěte u povinného ať už v řádu hodin či dní. Ani krátkodobý pobyt dítěte u povinného např. z důvodu dovolené nebo zahraniční pracovní cesty druhého rodiče není výkonem osobní péče, která by se zohledňovala.⁸⁸

Starost o rodinnou domácnost lze chápat jako zabezpečování jejího hladkého chodu a péče o osoby tuto domácnost tvořící a jako taková by měla dle důvodové zprávy k OZ hrát roli přiměřeného korektivu při určování výše výživného. Pojem rodinná domácnost není v OZ definován. Lze ji vymezit jako společný prostor, v němž dochází k setkávání členů rodiny. S tím souvisí velké množství osobních služeb, které rodinná domácnost za přispění svých

⁸⁴ Péče o postižené dítě je náročná jak po psychické, tak po fyzické stránce. Proto JUDr. Nová zohledňuje u takovýchto dětí nejen jejich vlastní potřeby a oprávněné zájmy, ale i že druhý rodič, který o dítě osobně pečuje, je omezen ve vlastním získávání příjmů a činnosti, které s dítětem koná, nepříznivě působí na jeho zdravotní stav. Tudiž při určování rozsahu výživného zohledňuje např. i rehabilitace a masáže, které druhý rodič podstupuje. NOVÁ: *Vyživovací povinnost ...*, s. 33-35.

⁸⁵ KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1076.

⁸⁶ Nález ÚS ČR ze dne 10.6.2013, sp. zn. I. ÚS 4239/12.

⁸⁷ Rozsudek NS ČSR ze dne 27.9.1973, sp. zn. 1 Cz 74/73.

⁸⁸ Přiměřeně Rozhodnutí NS ČSSR ze dne 27.2.1969, sp. zn. 1 Cz 84/68.

členů poskytuje i řada věcí, které obsahuje. Spojuje v sobě tedy jak prvek osobních služeb, tak i majetkového společenství. Souhrnně se jedná o společenství osob, které spolu trvale žijí a uhrazují náklady na své potřeby. Mohou jí tvořit manželé, partneři, druh a družka nebo i jen jeden rodič, ale vždy musí v rodinné domácnosti žít i dítě, které není plně svéprávné.⁸⁹ Osoba pečující o rodinnou domácnost v praxi nakupuje potraviny, vaří jídlo, pere prádlo, uklízí atd. Čas takto strávený, který by jinak využila na volnočasové aktivity, a celková starost, kterou péče o rodinnou domácnost přináší, by měla být dle mne při určení výše výživného náležitě zohledněna.

6.4 Rodič ve specifické situaci

Většina povinných má dostatečné příjmy a majetek k tomu, aby jim bylo výživné stanoveno bez větších obtíží. Ovšem někteří rodiče se ocitají v takové životní situaci, ve které se výše výživného stanovuje přinejmenším obtížněji nežli v předchozích případech. Přesto je nutné i těmto rodičům výživné stanovit.

6.4.1 Nezaměstnaný rodič

Jelikož je základním hlediskem na straně povinného jeho příjem, je velmi důležité zjistit, proč povinný žádný výdělek nemá. Především je nutné zkoumat, z jakého důvodu o práci přišel, a to s ohledem na ust. § 913 odst. 2 OZ (více viz kap. 6.1.3). Dále je třeba se zaměřit na možnosti rodiče, tedy na situaci na trhu práce, která v daném regionu je. V některých případech je vhodné se zajímat i o práci ve vzdálenějších lokalitách od místa bydliště povinného, pokud mezi nimi existuje dobré dopravní spojení či možnost ubytování.⁹⁰ Zjišťuje se také, zda je rodič veden kontaktním pracovištěm Úřadu práce ČR v evidenci uchazečů o zaměstnání, a pokud není, tak proč (především zda nebyl vyřazen ze sankčních důvodů). Zda neodmítá nabízenou práci, absolvuje rekvalifikační kurzy a jiné aktivity, jimiž prokazuje, že zájem o práci má.

Pokud se prokáže, že rodič není zaměstnán, i když by být objektivně mohl, popř. pracuje tzv. načerno, je třeba postupovat dle údajů poskytnutých kontaktním pracovištěm Úřadu práce ČR a zohlednit při určování rozsahu výživného nikoliv nulový příjem, ale takový, kterého by povinný mohl dosahovat. Vychází se tedy nikoliv z fakticity, ale z potenciality příjmů.⁹¹

⁸⁹ WESTPHALOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 78-90.

⁹⁰ Usnesení KS v Ústí nad Labem ze dne 16.6.2003, sp. zn. 10 Co 289/2003 in POLIŠENSKÁ: *Přehled judikatury ...*, s. 243.

⁹¹ KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1063.

Jestliže však rodič nemůže pracovat z objektivních důvodů, nelze aplikovat ani ust. § 916 OZ, ani zásadu potenciality příjmů a musí se vycházet ze skutečných příjmů a majetkových poměrů povinného. Tímto příjmem je často pouze podpora v nezaměstnanosti. Pak se lze v praxi setkat i s případy, kdy soud ve svém rozhodnutí sice deklaruje, že vyživovací vztah existuje, ale výši výživného nestanoví, což odůvodní neschopností povinného zajistit si vlastní výživu. Podle mého názoru by však alespoň v minimální výši výživné stanovit měl, jelikož je primární povinností rodiče postarat se o své dítě a soud jej k tomu má nabádat.⁹²

6.4.2 Rodič - podnikatel

V současné době mnoho rodičů volí jako způsob obživy podnikatelskou činnost. S tím je však spojeno obtížnější zjišťování příjmů povinného, proto se zde častěji než u rodičů, kteří získávají svůj příjem činností pro zaměstnavatele, aplikuje domněnka dle ust. § 916 OZ (více viz kap. 6.1.4).

K tomu, aby rodič povinnost dle tohoto ustanovení splnil a domněnka se neaplikovala, je třeba především dodat daňové přiznání. Ovšem vzhledem ke všem možným výdajům, které v něm lze uplatnit (např. vlastní odměna povinného nebo nákup věcí, které povinný používá i k jeho vlastní potřebě) či uplatnění výdajů paušálem, slouží k prokázání příjmů i peněžní deník, soupis zásob, kniha jízd, výpisy z účtů či daňových evidencí, účetní knihy apod., které si ostatně soud může od finančních institucí a dalších osob vyžádat.

Možným způsobem prokázání především toho, zda náklady, které povinný uplatňuje v daňovém přiznání, byly opravdu vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů, ale i toho, zda byly použity na nutný chod podniku nebo k jeho rozvoji, je znalecký posudek z oboru ekonomie. Zjištění účelu výdajů je důležité proto, že k výdajům, jejichž záměrem je inovace či rozšiřování podnikatelské činnosti, soud nepřihlíží.⁹³ K zjištění příjmů povinného – podnikatele často výrazně pomůže i druhý z rodičů, který o aktivitách povinného ví z doby, kdy spolu žili v rodinné domácnosti.

⁹² JUDr. Šmíd také postup soudu, při kterém deklaruje vyživovací povinnost, ale nestanoví výživné, nepovažuje za správný. Soud by měl buďto návrh zamítnout, pokud zjistí, že povinný není schopen zajistit si ani výživu vlastní natož oprávněného, nebo výživné stanovit byť v minimální výši. ŠMÍD: *Rozsah výživného ...*, s. 8.

⁹³ Jak uvádí Rozsudek KS v Ústí nad Labem ze dne 12.12.2001, sp. zn. 10 Co 658/2001 in VRCHA, Pavel. Rozhodování o výživném rodiče-podnikatele. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 2, s. 17-18, jelikož „prvořadou povinností osoby povinné výživou je dostát této zákonné vyživovací povinnosti k dětem a teprve zbývajícími finančními prostředky je možno použít k rozvoji podnikatelských aktivit“. Vyživovací povinnost rodiče je tedy jeho povinností primární, což má za důsledek redukci výdajů, které nejsou pro povinného nezbytné, tedy bez nichž by nebylo možné nadále pokračovat v podnikatelské činnosti.

S ohledem na to, že v daňovém přiznání lze zohlednit velmi mnoho výdajů, je více než důležité řádně prověřit u rodiče – podnikatele jeho majetkové poměry (více viz kap. 6.2), úroveň jeho bydlení (např. vybavení domácnosti, obrazy a dekorace) a životní styl (např. cena oblečení a doplňků, hodnota dovolených) a vycházet především z nich.⁹⁴ Často si soud vyžádá i daňové přiznání, účetnictví, výpis z katastru nemovitostí a registru vozidel, nejen ve vlastnictví povinného, ale i obchodní korporace, na které se povinný vlastnický podílí, popř. může chtít znát i počet zaměstnanců a výši jejich mzdy.⁹⁵ To tedy znamená, že je u rodiče – podnikatele více než u jiných povinných nutné přihlížet k jejich celkové situaci.

6.4.3 Studující rodič

Obvykle je povinným osoba, ke které již žádnou vyživovací povinnost její rodiče nemají. Ale může se stát, že se rodič stane povinným z výživného ještě v době, kdy je sám oprávněným z výživného. Proto je třeba tyto situace, kdy povinným je nejčastěji student vysoké školy, řešit.

Pokud povinný, který se soustavně připravuje na výkon budoucího povolání studiem, nemá žádné nebo jen příležitostné příjmy z letních brigád, doučování apod. a jeho majetková situace není nijak oslnivá, nemůže objektivně ani subjektivně poskytovat výživu další osobě, tudíž mu nelze výživné stanovit.⁹⁶

Ale je třeba od právě popsané situace odlišovat případy, kdy povinnému náleží takové výživné, ze kterého je možné hradit nejen potřeby jeho, ale i jeho dítěte, už s ohledem na to, že dítě má právo podílet se na životní úrovni svého rodiče. V takovémto případě je nutné výživné stanovit, jak potvrzuje judikatura.⁹⁷

JUDr. Svoboda tvrdí, že pokud je zřejmé, že povinný je vyživován, ale odmítá sdělit, jakou částkou mu příbuzní přispívají, je na místě aplikovat zákonnou domněnku příjmu uvedenou v ust. § 916 OZ.⁹⁸ Dle mého názoru je toto řešení nastalé situace dosti radikální. Na druhou stranu, rodič má povinnost uvést své příjmy, ať už je studentem, zaměstnancem či

⁹⁴ K zjištění těchto aspektů života povinného mohou sloužit nejen oficiální zdroje, ale i sociální sítě. KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost ...*, s. 44.

⁹⁵ Často je povinný v obchodní korporaci, ve které je akcionářem či společníkem, zaměstnán a to za minimální mzdu. MAŠEK, Daniel. Výživné pro nezletilé děti podnikatelů. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 9, s. 7-8.

⁹⁶ Rozhodnutí NS ČR ze dne 14.10.1968, sp. zn. 1 Cz 42/68 in KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1063-1064 a 1067.

⁹⁷ Nález ÚS ČR ze dne 10.6.2013, sp. zn. I. ÚS 4239/12 uvádí: „Podle přesvědčení Ústavního soudu nelze totiž přehlédnout, že čím vyšší částku na výživném otec nezletilého obdrží od svých rodičů, tím je vyšší jeho faktická životní úroveň, jeho majetkové poměry a jeho možnosti. ... Nelze nalézt rozumný věcný důvod, proč by se tato faktická část majetkových poměrů povinného a možnosti jako rodiče vůbec neměla pozitivně odrážet na životní úrovni dítěte.“

⁹⁸ SVOBODA: *Výživné dítěte ...*, s. 42.

důchodcem, tudíž proč právě studentovi, který zjevně pobírá tučné výživné, promíjet jeho povinnost? Proto bych aplikaci nevyvratitelné domněnky příjmů aplikovala, ale až po náležitém, přesto marném poučení o povinnosti dle ust. § 916 OZ a po zhodnocení dalších okolností případu.

6.4.4 Rodič ve výkonu trestu odnětí svobody

Specifickou situací pro určování výše výživného představuje povinný ve výkonu trestu odnětí svobody. Obecně se rozlišují dva případy. V prvním rodič spáchal skutek, který se týkal dítěte či vyživovací povinnosti k němu (např. domácí násilí, týrání svěřené osoby, zanedbání povinné výživy). Pak je výživné určeno dle schopností, možností a majetkových poměrů rodiče před nástupem výkonu trestu, což znamená, že se nebere zřetel na změněné poměry povinného, které si zavinil sám.⁹⁹ Samozřejmě že rodič obvykle výživné v době výkonu trestu nehradí, ovšem bylo by vůči dítěti nespravedlivé, kdyby jemu nebo jeho zájmům povinný ublížil a ještě za to nemusel určitou dobu výživné platit. Takto na výživném vzniká dluh, který je povinen uhradit.

V druhém rodič sice spáchal trestný čin, ovšem nijak se nevztahoval k jeho vyživovací povinnosti vůči oprávněnému. V takovémto případě soudy často výživné vůbec nestanoví. Na tomto postupu však není všeobecná shoda a ani já si nemyslím, že je vhodné takto odsouzenému rodiči „ulehčovat život“. Což podporuje i koncepce OZ. Ten v ust. § 6 odst. 2 stanoví, že nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu a je jedno, proti komu nebo čemu byl namířen.

Shodně se k této problematice vyjadřují i autoři komentáře k zákonu o rodině, když upozorňují na to, že soudní praxe zaujala v současnosti odlišné stanovisko od dřívějšího rozhodování a vychází z přesvědčení, že páchaní trestné činnosti je projevem velké nezodpovědnosti rodiče, jejíž důsledky by neeticky nesly jeho děti. Proto má být bez ohledu na možnost pracovního zapojení výživné stanoveno vždy a vzniklý dluh rodičem uhrazen po propuštění.¹⁰⁰ Navíc ve chvíli, kdy je o výživném rozhodnuto tak, že se nestanoví, nelze již následně výživné za dobu, kterou povinný strávil v zařízení určeném pro výkon trestu odnětí

⁹⁹ Rozsudek KS v Ústí nad Labem ze dne 21.1.1998, sp. zn. 11 Co 507/97 in KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1101.

¹⁰⁰ HOLUB: *Zákon o rodině*, s. 318-319. I judikatura, např. v Nálezu ÚS ČR ze dne 6.2.2008, sp. zn. IV. ÚS 1181/07, dospěla k závěru, že tuto situaci nelze dítěti přičíst k tíži. Je tedy nutné výživné zachovat, i když jeho faktická vymahatelnost je téměř nulová. NOVOTNÝ: *Nový občanský ...*, s. 79.

svobody, uložit, protože platí překážka věci rozhodnuté a ke změně poměrů dochází až po propuštění z výkonu trestu.¹⁰¹

Výše výživného je mimo jiné odvislá i od možnosti pracovního zařazení ve věznici a samozřejmě i od peněžního ohodnocení práce, které je obecně nižší nežli v běžném životě.¹⁰² Nadto, i kdyby ve věznici možnost pracovat byla, není možné dle Evropského soudu pro lidská práva ani dle mezinárodních úmluv nutit povinného, aby ji využil. Proto soudy přistupují při určení výživného k fikci, že je povinný na svobodě, ale bez příjmu ze zaměstnání či podnikatelské činnosti,¹⁰³ což se jeví jako adekvátní řešení nastalé situace (k tomu více viz kap. 6.4.1).

¹⁰¹ LUŽNÁ, Romana. Vyživovací povinnost k nezletilému dítěti rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody - vybraná judikatura. *Právo a rodina*, 2008, roč. 10, č. 11, s. 14-15.

¹⁰² Dle ust. § 2 odst. 1 a 2 Nařízení vlády ČR č. 365/1999 Sb., přísluší odsouzenému podle druhu jím vykonávané práce základní složka odměny 4 500,- Kč (není-li potřebná odborná kvalifikace), 6 750,- Kč (je-li potřebné vyučení v oboru) nebo 9 000,- Kč (je-li vyžadováno zpravidla vyšší než úplné střední vzdělání). Na srážky k úhradě výživného nezaopatřených dětí se použije 30 % čisté odměny, pokud není výše výživného stanovena soudem spolu s nařízením výkonu tohoto rozhodnutí nebo spolu s žádostí odsouzeného o provádění srážek, jak stanoví ust. § 2 Vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 10/2000 Sb.

¹⁰³ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost ...*, s. 35.

7 Objektivizace výživného

Existují dvě základní koncepce pro určování výše výživného - schéma otevřené právní normy a uzavřené právní normy. V současné době se v České republice uplatňuje koncepce otevřená, objevují se ale i pokusy o její změnu (viz kap. 7.2.2 a 7.3.1).

První způsob je založen na obecné právní úpravě a neurčitých právních pojmech (např. životní úroveň), které umožňují v maximální míře přihlížet ke konkrétním okolnostem případu a docílit tak materiální pravdy. Tato koncepce klade na soudce vyšší nároky, protože se zakládá na jeho volném hodnocení. Neznamená však volnost naprostou, jelikož soudce musí své rozhodnutí řádně odůvodnit. Při dodržení pravidel spravedlivého procesu je pak výše v souladu jak se zájmy oprávněného, tak i povinného. Nevýhodou je nesporně skutečnost, že bez konkrétních pravidel nemůže dojít ani k ucelené rozhodovací činnosti. Při neexistenci orgánu sjednocujícího praxi, vznikají mezi jednotlivými skutkově podobnými případy i značné rozdíly ve stanovené výši výživného. Rozhodnutí se tak stávají nepředvídatelnými a nepřezkoumatelnými.¹⁰⁴

Opakem předchozí je koncepce uzavřená, která je založena na konkrétních kazuistických pravidlech, pod které se subsumuje řešený případ. Je využito empirických metod, které vychází ze statistických údajů pasujících na průměrné a nejobvyklejší případy. Tento způsob tak přináší právní jistotu a zrychluje řízení. Ale na rozdíl od první koncepce nedojde nikdy k plnému zohlednění okolností případu, protože téměř není připuštěno uvážení, což v důsledku může vést až k tzv. zákonnému bezpráví.¹⁰⁵ Existuje několik možností, jak docílit tohoto způsobu určování výše výživného. Jednotlivé z těchto možností jsou uvedeny v následujícím textu.

7.1 Podílový způsob určení výše

Jedním z možných a asi nejstarších způsobů objektivizace je rozdělení příjmu povinného na několik dílů. Přičemž počet dílů je odvislý především od počtu vyživovaných osob. Používal se např. v Sovětském svazu, a to tak, že v případě jednoho dítěte mu náležela jedna čtvrtina příjmu povinného, v případě dvou jim náležela jedna třetina a pokud měl

¹⁰⁴ DEJMANOVÁ, ŠMÍD in ŠÍNOVÁ: *Aktuální problémy ...*, s. 206-207.

¹⁰⁵ To lze minimalizovat zařazením tvrdostní klauzule či moderačního práva. Zmírnit dopady objektivizace lze i pomocí dobrých mravů. VENCLOVA, Petra. Teoretické úvahy o koncepci právní úpravy rozsahu výživného. *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 5, s. 21-22. Shodný názor zastávají Mgr. Dejmanová a JUDr. Šmíd. Podle nich může být objektivizace využívána pro celou oblast nebo jen u jejich specifických otázek, ale nikdy ne absolutně, vždy musí být připuštěna moderaace. DEJMANOVÁ, ŠMÍD in ŠÍNOVÁ: *Aktuální problémy ...*, s. 209.

povinný více jak dvě děti, připadla jim polovina jeho příjmu.¹⁰⁶ Tento způsob byl také aplikován v období první republiky a dodnes je znám jako tzv. Gerlichovo pravidlo. Vzorec, vzniklý ze soudní praxe, povinnému přiznává tři díly z jeho příjmu a každému oprávněnému jeden díl.

Ze všech způsobů objektivizace podílová metoda nejméně zohledňuje schopnosti a možnosti povinného i potřeby oprávněného, proto bývá označována za nejméně vhodnou, přesto je některými soudci využívána dodnes.¹⁰⁷ Např. soudci Okresního soudu v Trutnově využívají Gerlichovo pravidlo jako základní, výchozí pravidlo pro určení výše výživného, které ovšem modifikují s ohledem na věk dítěte (pro malé dítě je určeno výživné obvykle ve výši jedné pětiny z příjmu rodiče) a s ohledem na zájem rodiče o dítě (pokud rodič o dítě nejeví žádný zájem, připadá na výživné až jedna třetina jeho příjmu).¹⁰⁸

Já sama v tomto způsobu objektivizace nevidím velký potenciál. Oproti ostatním způsobům sjednocování judikatury je tento příliš obecný a zastaralý, jelikož nezohledňuje prakticky žádná kritéria. Především s ohledem na zájem dítěte uspokojit všechny jeho odůvodněné potřeby nelze v moderní společnosti vycházet při určování rozsahu výživného pouze z příjmu povinného. Takováto metoda přispívá pouze k formální ale nikoliv materiální spravedlnosti. Mohla by sloužit jedině jako nezávazná pomůcka, ovšem i v takovém případě neshledávám její použití nejvhodnější s ohledem na jiné možné způsoby objektivizace - např. formou tabulky, ve které lze zohlednit i několik kritérií.

7.2 Tabulkový způsob určení výše

Druhý ze způsobů objektivizace je založen na vypracování tabulky, ve které se zohledňují některá z kritérií na straně povinného i oprávněného. Tabulka bývá více či méně propracovaná především dle toho, kolik kritérií zohlední (nejčastějšími jsou věk oprávněného, příjem povinného a počet jeho vyživovacích povinností). Čím propracovanější tabulka je, tím více zohledňuje konkrétní okolnosti případu, avšak tím se také stává nesrozumitelnější.

Tabulky lze dělit na dvě základní skupiny. První stanoví rozmezí výživného dvěma nominálními hodnotami určujícími jeho dolní a horní hranici, popř. stanoví přímo částku odpovídající výši výživného (např. německá úprava), druhá využívá k určení výše výživného procenta z příjmu povinného (např. doporučující tabulka Ministerstva spravedlnosti ČR).¹⁰⁹

¹⁰⁶ KORNEL, Martin. Kam kráčíš vyživovací povinnosti rodičů k nezletilým dětem? *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 3, s. 83.

¹⁰⁷ DEJMANOVÁ, ŠMÍD in ŠÍNOVÁ: *Aktuální problémy ...*, s. 209.

¹⁰⁸ Osobní rozhovor s místopředsedkyní Okresního soudu v Trutnově JUDr. Věrou ŽDÁRSKOU VESELOU, Trutnov, 24.2.2015.

¹⁰⁹ DEJMANOVÁ, ŠMÍD in ŠÍNOVÁ: *Aktuální problémy ...*, s. 210.

Z dlouhodobého hlediska se dle mého názoru jeví vhodnějším použít druhý typ tabulky, jelikož není třeba jej tak často aktualizovat.

7.2.1 Německá úprava tabulek

Spolková republika Německo se dělí na 16 spolkových zemí, přičemž každá země má svou vlastní tabulku pro určování výše výživného, která je přizpůsobena jejím socioekonomickým poměrům. Nejen kvůli tomu, že jsou tabulky založeny na nominálních hodnotách, prochází pravidelnými aktualizacemi především s ohledem na vývoj judikatury. Všechny tabulky slouží pouze jako pomůcka pro zjištění rozsahu výživného. Düsseldorfská tabulka má však zvláštní postavení, protože tvoří základní osu pro výklad a vytváření judikatury,¹¹⁰ proto se o ní blíže zmíním v následujícím textu.

Dvěma základními kritérii tabulky jsou čistý příjem rodiče a věk dítěte. Hodnota určená dle skutečného příjmu rodiče se použije, pokud má rodič děti dvě. Pokud jich má více, použije se výše z nejbližší nižší příjmové skupiny, pokud má jen jedno dítě, použije se výše z nejbližší vyšší příjmové skupiny. Od 1.1.2015 vypadá tabulka následovně:

Čistý příjem povinného v €		Věk dítěte v letech (§ 1612 a I BGB)				Procento	Minimální částka pro povinného v €
		0 - 5	6 - 11	12 - 17	od 18		
		Částky v €					
1.	do 1.500	317	364	426	488	100	880/ 1.080
2.	1.501 - 1.900	333	383	448	513	105	1.180
3.	1.901 - 2.300	349	401	469	537	110	1.280
4.	2.301 - 2.700	365	419	490	562	115	1.380
5.	2.701 - 3.100	381	437	512	586	120	1.480
6.	3.101 - 3.500	406	466	546	625	128	1.580
7.	3.501 - 3.900	432	496	580	664	136	1.680
8.	3.901 - 4.300	457	525	614	703	144	1.780
9.	4.301 - 4.700	482	554	648	742	152	1.880
10.	4.701 - 5.100	508	583	682	781	160	1.980

Při vyšším příjmu rodiče musí již dítě své potřeby v řízení prokázat.¹¹¹ Kolonka upravující procento slouží k tzv. dynamickému stanovení výživného, které spočívá v určení procentuální

¹¹⁰ FRÖSCHLE, Tobias. *Familienrecht*. 1. vydání. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2012, s. 28.

¹¹¹ PIEKARZ, Christoph a kol. *Düsseldorfer Tabelle 2015 – Unterhaltstabelle* [online]. unterhalt.net, 4.2.2015 [citováno 28.2.2015]. Dostupné na <<http://www.unterhalt.net/duesseldorfer-tabelle.html>>

výmery částky z tabulky pro konkrétní věkovou skupinu (např. pro částku 496 € je stanovena jako 136 % z částky připadající na věkovou skupinu 6-11 let při čistém příjmu do 1.500 €). Výhodou takovéto formy stanovení výživného je automatická změna výše výživného při změně hodnot uvedených v tabulce. Není tak třeba měnit rozhodnutí vždy, když dojde k aktualizaci tabulky.¹¹²

Výši výživného ovlivňuje navíc i přídavek na dítě, který ve Spolkové republice Německo přísluší každému dítěti. Pokud nezletilé dítě žije s jedním z rodičů a druhému je stanoveno výživné, odečítá se od výše výživného polovina tohoto příspěvku. Naopak mimo rámec výživného stanoveného pomocí tabulky se zohledňují tzv. větší potřeby dítěte.¹¹³

Tabulka zohledňuje i mnoho odůvodněných výdajů rodiče (např. zdravotní pojištění, církevní daň, dokonce i hypotéku, pokud jsou splněny další podmínky), které se promítnou do základu pro určení výše výživného, s kterým se v tabulce pracuje.¹¹⁴

Takovéto řešení dle mého názoru více zohledňuje schopnosti a možnosti povinného, aniž by snižovalo právní jistotu. I na zvýšené potřeby oprávněného bylo při tvorbě tabulky pamatováno. Tabulka zaujímá v německé právní úpravě své místo, na kterém jí nic neubírá ani její nezávazný charakter. Na rozdíl od doporučující tabulky Ministerstva spravedlnosti ČR je tvořena soudem, tedy institucí k tomu nejpovolanější. Ze všech uvedených důvodů shledávám tabulku jako velmi povedený způsob objektivizace výše výživného, ovšem její aplikace, byť ve verzi upravené na české poměry, se mi v tuto chvíli jeví jako velmi obtížná především s ohledem na mentalitu lidí a nestálost politického prostředí v České republice.

7.2.2 Český pokus o tabulku

Ministerstvo spravedlnosti ČR představilo v roce 2010 materiál s názvem „*Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti*“, jehož součástí je i tabulka určující výši výživného. Tato tabulka, která vychází hlavně z rakouské právní úpravy,¹¹⁵ samozřejmě se zohledněním spotřebního koše a průměrných nákladů na dítě v České republice,¹¹⁶ má sloužit

¹¹² ROßMANN, Franz Thomas. *Familienrecht*. 18. vydání. Münster: Alpmann und Schmidt, 2011, s. 147.

¹¹³ WESTPHALOVÁ in ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 221-224.

¹¹⁴ SCHINNENBURGOVÁ, CIDLINA: *K určování ...*, s. 252.

¹¹⁵ Rakouské tabulky neurčují procentuální rozmezí, ale přímo procento z příjmu povinného v návaznosti na jeho schopnosti jako je zdravotní stav, vzdělání, další vyživovací povinnosti (rozlišuje se i mezi tím, ke komu vyživovací povinnost vznikla a dle toho se procento o určitou výši snižuje) atd. Více viz NOVÁ: *Vyživovací povinnost ...*, s. 41.

¹¹⁶ Použita byla data Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Tabulka má tedy dopadat na průměrné, statisticky standardní případy, ve kterých nemá povinný velmi nízké příjmy ani oprávněný velmi vysoké výdaje. Více viz ŠMÍD in ŠÍNOVÁ: *Řízení ve věcech ...*, s. 177-178.

především jako pomocný materiál soudu pro jeho rozhodování. Použije se, pokud má povinný jednu až dvě vyživovací povinnosti a vypadá takto:

Věk dítěte	Procentuální rozmezí části příjmu povinného připadající na výživné
0 - 5 let	11 - 15 %
6 - 9 let	13 - 17 %
10 - 14 let	15 - 19 %
15 - 17 let	16 - 22 %
18 a více let	19 - 25 %

Za základ pro výpočet procentuálního rozpětí se bere průměr čistých příjmů rodiče za posledních 6 až 12 měsíců bez zohlednění jakýkoliv nákladů. Pokud má rodič vyživovací povinnost ke dvěma dětem, použije se rozmezí pro starší z nich a výsledný součet výživných bude odpovídat horní hranici procentuálního rozmezí. V případě vyššího počtu vyživovacích povinností obvykle výše výživného na děti odpovídá 30 - 35 %.¹¹⁷

Názory na tabulku se různí. Dle Mgr. Dejmanové a JUDr. Šmída se představy Ministerstva spravedlnosti ČR ohledně jejího užívání v praxi nenaplnily. Jelikož po roce aplikace měla být používána již zcela rutinně a také mělo probíhat pravidelné vyhodnocení jejího dopadu do praxe, ani k jednomu však nedošlo. Za dobu její existence nebyla tabulka ani jednou upravena či doplněna. Přesto dle nich slouží jako vhodná pomůcka jak pro advokáty, tak pro rodiče, méně už pak pro soudce.¹¹⁸

JUDr. Francová a JUDr. Dvořáková Závodská nevidí v tabulce žádný přínos, soudci ji dle nich často neuznávají.¹¹⁹ I Mgr. Schinnenburgová a Mgr. Cidlina uvádí, že tabulka nevnesla do rozhodování „pořádek“. Dokonce se domnívají, že velká většina rozhodnutí jsou protizákonná, protože nereflektují platnou a účinnou právní úpravu. Ta stanovuje, dle jakých kritérií se výše výživného určuje, ale o tabulce v ní není zmínka, nelze tedy rozhodovat pouze dle tabulky.¹²⁰ Podle mého názoru, k tomu, aby byla litera zákona naplněna, je třeba se zabývat všemi kritérii v něm stanovenými, nikoliv některé přehlížet s odůvodněním, že v tabulce také nejsou zohledňovány. To však nevylučuje možnost použít tabulku v procesu

¹¹⁷ KOVÁŘOVÁ: *Rodina a výživné*, s. 41-42.

¹¹⁸ DEJMANOVÁ, ŠMÍD in ŠÍNOVÁ: *Aktuální problémy ...*, s. 210. Shodně HOLUB: *Zákon o rodině*, s. 379.

¹¹⁹ FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 28.

¹²⁰ Dle dikce zákona má být rozhodování vždy absolutně individuální, i když oba připouští, že paušalizace nároků na výživné by byla v zájmu oprávněných. SCHINNENBURGOVÁ, CIDLINA: *K určování ...*, s. 251-253.

rozhodování jako pomocný materiál, přičemž výše výživného bude s konečnou platností určena s ohledem na zákonná kritéria.

Oproti předešlým názorům tehdejší ministryně spravedlnosti JUDr. Kovářová uvádí, že tabulka splňuje svůj účel. Slouží k základní orientaci ve výši výživného pro laiky i pro právně vzdělané osoby. I její dopad do praxe byl značný, snížila totiž množství odvolání a navýšení dohod.¹²¹

Dle mého názoru by mohla být tabulka lépe propracovaná. Největší problém ale vidím v tom, že tabulka vznikla pod hlavičkou Ministerstva spravedlnosti ČR, tedy moci výkonné. To by mělo vydávat sjednocující pokyny pro postup orgánů státní moci výkonné nikoliv moci soudní.¹²² Navíc Ministerstvo spravedlnosti ČR i jiná ministerstva jsou obvykle těmi, kdo vymyslí a prezentují Vládě ČR návrhy zákonů a ta je pak předkládá Parlamentu ČR jako moci zákonodárné, aby je schválila. K sjednocení judikatury by proto tabulka přispěla spíše buďto jako zákon tedy pramen, kterým se soud při stanovení výše výživného řídit musí. Tato cesta by však byla nejvíce složitá a časově náročnější, především s ohledem na legislativní proces. Druhým v úvahu přicházejícím způsobem je vytvoření tabulky samotnými aplikujícími soudci, popř. NS ČR jako institutem sjednocujícím rozhodovací praxi, tedy moci soudní. Tak by již nedocházelo k narušení dělby veřejné moci a v závislosti na autorovi tabulky by bylo možné zohlednit i socioekonomické rozdíly v jednotlivých regionech.¹²³

Na druhou stranu, ať už je tabulka z pera představitele jakékoliv moci, jedná se pouze o doporučující materiál, který soudce využít může, ale také nemusí, za což by neměl být postihován on ani jeho rozhodnutí. V takovémto případě však tabulka k sjednocení moc nepřispěje. Navíc se nedá bez dalšího říci, že by soud neměl žádnou povinnost se jí řídit, a to především s ohledem na Usnesení ÚS ČR ze dne 16.6.2011, sp. zn. III. ÚS 1303/2011 ve kterém je uvedeno: „*O porušení ústavnosti by v této souvislosti mohlo být uvažováno, pokud by se soudní rozhodování zcela vymykalo běžným standardům, tedy pokud by vznikl značný*

¹²¹ KOVÁŘOVÁ: *Výživovací povinnost ...*, s. 46. K závěru, který JUDr. Kovářová uvádí, jsem však nenašla žádnou oficiální statistiku nebo obdobný dokument potvrzující snížení počtu odvolání.

¹²² Ani JUDr. Svoboda nepokládá za možné, aby Ministerstvo spravedlnosti ČR jako představitel moci výkonné, zasahovalo svými pokyny do rozhodovací činnosti soudů. Toto řešení, které zasahuje do nezávislosti soudů, je nepřijatelné. SVOBODA, Karel. Ministerstvo spravedlnosti hodlá změnit praxi při rozhodování o výživném. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 9, s. 20. Shodně KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1088.

¹²³ Obdobně se vyjadřují i autoři důvodové zprávy k OZ, kteří nabádají soudy, aby si samy vytvořily takovéto tabulky, či vzorce pro místo ve kterém působí, především s ohledem na nerovnosti v jednotlivých krajích i městských a venkovských oblastech. Pak by výživné odpovídalo místním podmínkám, aniž by přitom docházelo k odlišnosti ve výši výživného v obdobných případech. Více viz ZUKLÍNOVÁ in ELIÁŠ: *Nový občanský ...*, s. 395.

(extrémní) rozdíl mezi soudem stanoveným a "tabulkovým" výživným, aniž by pro to existovaly věcné důvody.“

Z toho dle doc. Králíčkové vyplývá, že při výrazném odchýlení se od tabulky je nutné toto rozhodnutí důkladně zdůvodnit tak, aby bylo možné argumenty odůvodňující odchýlení od tabulky řádně přezkoumat.¹²⁴ ÚS ČR tak dle mého názoru nepřímou doporučuje se tabulkou řídit, pokud nejsou okolnosti případu tak odlišné, že odůvodňují odchýlení se od tabulkových standardů. S ohledem na míru rozdílnosti výše výživného je pak nutné odklon od tabulky náležitě vyargumentovat. Usnesení není v důsledku své povahy závazné formálně, je však závazné fakticky, a to vahou role ÚS v soudním systému. Z doporučujícího materiálu se tak chtě nechtě stává dokument, se kterým se musí při stanovení výše výživného počítat.

7.2.3 Vhodnost tabulek jako formy objektivizace výživného

Co se týče tabulek obecně, mělo by se dle mého názoru k tomuto prostředku objektivizace přistupovat velmi obezřetně. Jedním z možných způsobů je zachovat ji jen jako pomůcku, doporučující materiál pro rozhodujícího soudce, což ale do rozhodování zase tak moc předvídatelnosti nepřinese. Nebo ji stanovit závaznějším způsobem, např. formou zákona. Ale v takovémto případě je podle mě nutné ponechat soudu prostor pro zvážení okolností, které konkrétní případ odlišují od obvyklých případů, na které tabulka směřuje (z logiky věci nelze tabulkou nikdy postihnout všechny případy, to by rozmezí výše muselo být značně velké, čímž by tabulka v důsledku ztrácela svůj smysl, nebo by docházelo k přehlížení mnoha kritérií ovlivňujících výši výživného a to by se pak stávalo nespravedlivým).

Tím dojde k sjednocení rozhodování u rodin s průměrnými příjmy, ale ze soudce se nestane pouze stroj, který by jen mechanicky aplikoval tabulku. Nadále bude třeba, aby zjišťoval konkrétní okolnosti každého případu a ve chvíli, kdy se vyskytne neobvyklá skutečnost, bude ji třeba náležitě zohlednit při stanovení výše výživného. Je tedy potřebné nelézt určitou rovnováhu mezi stanovením výživného na základě objektivních kritérií vymezených tabulkou a zohledněním zvláštních skutečností případu tak, aby na soudce nebyly kladeny přílišné nároky na odůvodnění, proč se od tabulky odchýlil.

Právě z těchto důvodů nevidím v tuto chvíli zavedení tabulek ve formě nástroje s povinností řídit se jím jako možné. Každý případ je tak rozdílný, že by bylo nesmírně náročné stanovit, na který se tabulka ještě vztahovat má a u kterého je možné se od ní odchýlit, a ve výsledku by to přispělo spíše k nejednotnosti rozhodování. Proto si myslím, že tabulka by i nadále měla sloužit jen jako nezávazná pomůcka pro určování rozsahu

¹²⁴ KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1088.

výživného. Jinou otázkou je pak samotné autorství tohoto dokumentu (více kap. 7.2.2) a případné zapracování moderace či možnosti částečného odchýlení se, ať již směrem nahoru či dolů přímo v samotné tabulce.

7.3 Způsob určení výše pomocí fixních částek

Tento způsob nelze využít na všechny případy, protože by nebylo spravedlivé objektivně určit výši výživného pevnou částkou jednotně pro všechny, ale používá se pro určení minimální a maximální výše výživného. Pro takto stanovenou výši jsou pak kritéria na straně povinného i oprávněného nepodstatná, to však neznamená, že by se nezjišťovala. Institut nastupuje až ve chvíli, kdy dle standardních kritérií nelze výši určit, nebo by byla pod jeho hranicí. Může být určen pevnou částkou nebo procentem z pevné částky (např. na Slovensku je minimální výše stanovena jako 30 % z životního minima¹²⁵), opět proto, aby nebyla nutná tak častá aktualizace. Jedná se tedy jednak o stanovení minimální výše výživného, kterou je rodič povinen hradit vždy, a také o jeho maximální výši.¹²⁶

Jak jsem již několikrát v textu uvedla, dle mého názoru by měl soud výživné stanovit vždy, když je to objektivně alespoň trochu možné nebo účelné vzhledem k nejlepšímu zájmu dítěte a institut minimálního výživného s tímto více než koresponduje.¹²⁷ Nedojde jím sice k plnému uspokojení potřeb dítěte, ale alespoň částečně se povinný na výživě podílet bude, čímž dojde k naplnění jedné ze základních povinností rodiče. Tím samozřejmě netvrdím, že by minimální výše výživného představovala minimální hranici životních nákladů oprávněného. Každé dítě má jiné potřeby a podle mého názoru není smyslem tohoto institutu stanovovat jejich hranici, ale zajistit, aby se na jejich úhradě alespoň v nějaké míře podílel i povinný. Vhodným se mi jeví určit minimální výživné formou procenta z životního minima jednotlivce, přičemž v rozhodnutí by soud výživné stanovil právě takto, nikoliv jako

¹²⁵ Institut minimální výše výživného, zavedený na Slovensku, nemá vliv na ostatní kritéria určující výši výživného, což platí i naopak. Tudíž ani to, že povinný nemá vlastní příjem nebo je sám osobou vyživovanou, nemá na stanovení povinnosti platit výživné v minimální výši vliv. LUPRICOVÁ, ŠMÍD in ŠMÍD: *Rozvod manželství*, s. 87-88.

¹²⁶ Mgr. Dejmanová a JUDr. Šmíd navrhuje zavést institut minimálního výživného, který bude vázán na životní či existenční minimum ke konkrétnímu dni, i do české právní úpravy. Pokud budou nastaveny vhodné parametry, bude jím zcela zohledněna potřeba výživy dítěte a do určité míry i odstraněna nejednotnost rozhodování. Ovšem jsou si vědomi i toho, že v době zavedení by bylo nutné upravit mnoho současných rozhodnutí, což by značně zatížilo soudy. DEJMANOVÁ, ŠMÍD in ŠÍNOVÁ: *Aktuální problémy ...*, s. 210-211.

¹²⁷ V Rozsudku KS v Hradci Králové ze dne 26.1.1996, sp. zn. 14 Co 755/95 se uvádí, že pokud by se povinný dostal po zaplacení výživného pod hranici životního minima, je to důvod pro jeho nestanovení. S tímto závěrem však nesouhlasím, vždyť i v nouzi má rodič ke svému dítěti odpovědnost. Ani doc. Králíčková si nemyslí, že tato skutečnost by měla rozsah výživného ovlivnit: „*Status přiznaný státním orgánem není možné přeceňovat, neboť uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného. Status přiznaný státním orgánem vychází mnohdy z odlišných premis nežli posuzování pro účely stanovení výživného. Je také podstatně jinak zjišťován a prokazován.*“ KRÁLÍČKOVÁ in HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník ...*, s. 1144.

peněžitou částku. Nebylo by poté třeba měnit rozhodnutí vždy, když se změní částka životního minima, výše by se měnila automaticky spolu s ní a bylo by na povinném a potažmo i na zástupci oprávněného, aby změnu reflektovali při platbě.

Oproti tomu zavedení maximální výše se mi jako vhodné nejeví. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svého rodiče, a pokud kritéria na straně povinného umožňují stanovit výživné ve vyšší částce než je obvykle, nevidím důvodu proč to neudělat. Zavedením horní hranice výše výživného by mohlo docházet k znevýhodňování dětí z finančně lépe situovaných rodin. Tomuto institutu se příčí i nespotební charakter výživného a možnost tvorby úspor.

7.3.1 Český pokus o zavedení minimálního výživného

V roce 2010 navrhla skupina poslanců ČSSD tzv. zákon o výživném, kterým měl být mimo jiné zaveden i institut minimálního výživného inspirovaný německou úpravou.¹²⁸ Ten stanovil minimální výživné pro děti do 6 let ve výši 1.400 Kč a pro děti od 6 let ve výši 1.680 Kč. Při změně částek životního minima se hranice měly valorizovat. Prováděcí nařízení Vlády ČR pak mělo stanovit vyšší hranice minimálního výživného pro rodiče s vyššími příjmy takto:

Výše započitatelného příjmu v Kč	dítě do 6 let	dítě od 6 let
do 10.000	1.400	1.680
10.000 - 20.000	2.000	3.000
20.000 - 30.000	3.000	3.600
30.000 - 40.000	4.000	4.800
40.000 - 50.000	5.000	6.000
50.000 - 60.000	6.000	7.200
60.000 - 70.000	7.000	8.400
70.000 - 80.000	8.000	9.600
80.000 - 90.000	9.000	10.800
90.000 - 100.000	10.000	12.000
nad 100.000	11.000	13.200

¹²⁸ Zákonem měla být zavedena i tabulka pro určování výživného, která opět vycházela z německé předlohy. Stejně jako u minimálního výživného dělila oprávněné podle věku do 6 let a od 6 let. Povinní pak byli děleni do 11 skupin dle jejich čistého příjmu. Více viz ELISHER, David. Aktuální otázky stanovování výživného v ČR a koncepce vyživovací povinnosti ve Francii. *Právní fórum*, 2010, roč. 7, č. 9, s. 433.

Zákon však prošel pouze prvním čtením a od usnesení Výboru pro sociální politiku, jež doporučovalo Poslanecké sněmovně ČR vyslovit s návrhem souhlas, se nečinily žádné kroky vedoucí k jeho zařazení do právního řádu.¹²⁹

Dle mého názoru je návrh až příliš konkrétní. Vhodnější je podle mě stanovit výši jako procento z životního minima jednotlivce nežli jako pevnou částku, protože není třeba jej tak často měnit. Navíc z návrhu není patrné, jak navrhovatelé k částce dospěli a na jakých okolnostech při jejím stanovení záleželo. Naopak dělení výše na dvě kategorie podle věku dítěte je přínosným podnětem pro možnou budoucí úpravu. Každé byt' jen malé zohlednění potřeb oprávněného je krokem správným směrem.

Co se týče rozdílných výší institutu dle výše příjmů povinného, myslím si, že jsou nadbytečné. Smysl minimálního výživného vidím v tom, aby bylo výživné stanoveno každému, a to alespoň v částce, která není zcela směšná. Nemyslím si však, že by bylo nutné u každého povinného, jehož příjmy dosahují určité výše, stanovit minimální hranici rozsahu výživného. Soud zcela jistě dokáže výši po posouzení kritérií na straně povinného i oprávněného stanovit, pokud má z čeho. Sjednocení rozhodovací praxe lze zcela jistě lépe docílit jinými způsoby nežli pouze stanovením minimální výše výživného pro jednotlivé skupiny povinných tvořených dle jejich příjmů.

Samotná myšlenka návrhu není špatná, ale návrh není dle mého názoru dostatečně propracován.¹³⁰ Problém také vidím v tom, že další minimální hranice rozsahu výživného měly být stanoveny jako prováděcí předpis Vlády ČR, tedy jako předpis exekutivy, nikoliv moci soudní. Jak jsem již uvedla v kap. 7.2.2, není vhodné, aby se soudy jako nezávislé orgány aplikace práva podřizovaly aktům moci výkonné.

7.4 Jiné možnosti sjednocení rozhodování

Další v úvahu přicházející formou objektivizace je znovuzavedení možnosti dovolání k NS ČR. Ten sjednocoval judikaturu a poskytoval ji určitý budoucí směr do roku 1992.¹³¹ Bez jeho rozhodnutí by tu nebyl ani všeobecně přijímaný výklad zohlednění některých potřeb oprávněných ani schopností, možností a majetkových poměrů povinných. Logickým krokem by tedy bylo obnovení jeho činnosti ve sféře určování výše výživného. Ovšem není to tak

¹²⁹ ČURDOVÁ, Anna a kol. *Návrh na vydání zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o výživném)* [online]. psp.cz, 26.2.2010 [citováno 22.2.2015]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=849&snzp=1>>

¹³⁰ Shodný názor zastává JUDr. Elisher, který vidí v zákonu určitý potenciál a přínos pro budoucí diskuzi, ovšem v celku zákon podle něj vykazuje základní koncepční vady a celou řadu věcných i technických nesrovnalostí a chyb. Více viz ELISHER: *Aktuální otázky ...*, s. 434.

¹³¹ NOVÁ: *Vyživovací povinnost ...*, s. 31.

jednoduché, jak se může na první pohled zdát. Samotná možnost dovolání bez dalších legislativních kroků by jen zvýšila přetíženost soudu. JUDr. Kovářová proto navrhuje jako možnou doprovodnou změnu přeměnu stávajícího systému dovolání. Ta by spočívala v tom, že by si sám soud vybíral jakými rozhodnutími a právními otázkami se bude zabývat.¹³² Dalším možným řešením této situace by byl vznik specializovaného senátu, zabývajícího se pouze otázkami výživného, především s ohledem na sjednocení soudní praxe v této oblasti.¹³³

Já sama vidím opětovnou možnost dovolání jako dobrý způsob objektivizace. Ovšem oproti např. tabulce, která prakticky okamžitě pokryje velké množství případů, by byl tento způsob sjednocení rozhodovací praxe dosti zdoluhavým. K sjednocení by docházelo postupně, po malých krůčcích, jelikož ve svých rozhodnutích se soud obvykle zaměřuje na konkrétní kritéria a nestanoví obecně, na rozdíl od tabulky, např. jaká část příjmů by měla na výživné připadat (k tomu by spíše přispělo, kdyby soud vydal sjednocující stanovisko). Navíc problémy spojené s opětovným zavedením možnosti podat dovolání nepřidávají tomuto způsobu objektivizace na perspektivě.

Možností, jak sjednotit rozhodovací praxi, je také zavedení specializovaných odvolacích senátů na krajských soudech. Tyto existují na některých krajských soudech již dnes. Někteří autoři dokonce navrhují zúžit rozhodování o odvolání jen např. na dva krajské soudy v zemi.¹³⁴ Zajisté by to přispělo k jednotnosti rozhodování, ale za jakou cenu? Dlouhodobý nápor odvolání do výše výživného jen na dva soudy v republice by dle mého názoru nepřiměřeně prodlužoval dobu trvání řízení a v konečném důsledku by k uklidnění současné situace tato změna příliš nepřispěla.

Ale v zavedení specializovaných senátů vidím významný krok směrem k objektivizaci. Nedojde sice ke sjednocení na celorepublikové úrovni, ale alespoň na regionální úrovni by se jejich vlivem mohla navýšit předvídatelnost rozhodnutí. Shodná výše výživného v celé republice naplňuje sice formálně znaky objektivizace, neplní ovšem její účel. Tím je, aby v obdobných případech bylo rozhodováno obdobně, ale s ohledem na značné rozdíly v socioekonomických podmínkách jednotlivých regionů země, nelze ztotožňovat případ povinného a oprávněného žijících v Karvině s případem povinného a oprávněného žijících v Praze. Na druhou stranu pouhé zavedení specializovaných rozhodovacích orgánů

¹³² KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Proč dnes otevírat problematiku výživného* [online]. akkvarova.cz, 30.9.2012 [citováno 1.3.2015]. Dostupné na <http://www.akkvarova.cz/clanek_vyzivne.html>. Já však nevidím v navrhované změně velký přínos, především by tím vzrostla nejistota osob.

¹³³ Takovýto záměr byl výstupem snahy Ministerstva spravedlnosti ČR o objektivizaci výživného, s kterým souhlasil i sám soud. CIHLÁŘOVÁ, Ivana. *Ministryně spravedlnosti představila návrhy na sjednocení výše výživného*. *Bulletin Advokacie*, 2010, roč. 2010, č. 4, s. 6.

¹³⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Proč dnes otevírat problematiku výživného* [online]. akkvarova.cz, 30.9.2012 [citováno 1.3.2015]. Dostupné na <http://www.akkvarova.cz/clanek_vyzivne.html>.

k objektivizaci nepostačuje. Je potřebné soudu stanovit jasné mantinely, od kterých se odchýlit nelze, aby rozdíly mezi jednotlivými kraji nebyly tak propastné jako doposud.

7.5 Navrhovaná řešení

Díky široce vymezeným kritériím jsou dnes rozdíly ve výši výživného při stejných okolnostech případů až několikanásobné. Ani veřejnost se neshoduje ve vhodném procentuálním rozmezí stanovení výše výživného.¹³⁵ Proto je v současnosti v Evropě trendem stanovovat jasná, exaktní pravidla pro určování výživného, která jsou založena alespoň částečně na matematických metodách, jejichž přínosem je především právní jistota, ale také dobře přezkoumatelné rozhodnutí se srozumitelným odůvodněním,¹³⁶ což koresponduje i s ust. § 13 OZ.

Autoři OZ jsou však jiného názoru. Podle nich v oblasti výživného existuje rozsáhlá judikatura, díky které nemají soudy s určováním výše výživného problém. Stanovení striktního způsobu výpočtu výživného by tak mohlo mít spíše demotivující důsledky, a jako takové je tedy nežádoucí.¹³⁷ Proti objektivizaci stojí i JUDr. Venclová, dle které stanovení otevřených právních norem odpovídá roli zákonodárce v právním státě, tedy osoby hájící spravedlnost, jako hodnotu stojící na vrcholu hierarchie společnosti.¹³⁸ Objektivizace se obává i JUDr. Westphalová, která sice uvádí, že současná praxe není v zájmu dítěte, ovšem objektivizací by se při stanovování výživného mohly odůvodněné potřeby dítěte vytratit zcela.¹³⁹

Naopak JUDr. Svoboda souhlasí se závěrem Ministerstva spravedlnosti ČR, že je třeba rozhodovací praxi ujednotit. Cestu však nevidí ve stanovení matematického modelu výpočtu výživného, ale v opětovném zavedení dovolání, jelikož je to právě NS ČR, který je povolán ke sjednocování různorodé praxe.¹⁴⁰ Obdobný názor zastává i JUDr. Šmíd, který by kromě připuštění dovolání zřídil i specializované senáty, jejichž předsedové by se pravidelně

¹³⁵ Část je pro rozhraní 11 - 20 % z příjmu, část pro 21 - 30 % z příjmu. CIHLÁŘOVÁ: *Ministryně spravedlnosti ...*, s. 5-6.

¹³⁶ KORNEL: *Kam kráčíš ...*, s. 86-87. S tímto trendem se shoduje i JUDr. Nová, která nezná oblast, jež by byla více nejednotná v rozhodování. Více viz NOVÁ: *Vyživovací povinnost ...*, s. 31.

¹³⁷ ZUKLÍNOVÁ in ELIÁŠ: *Nový občanský ...*, s. 396. Dle mého názoru by se o demotivaci snad ještě dalo uvažovat u soudců v závislosti na způsobu a rozsahu objektivizace, o demotivaci povinných však nikoliv. Např. tabulka by rodiče nijak neovlivnila, zavedení minimální hranice výživného by pro ně mohla mít naopak motivující účinky.

¹³⁸ VENCLOVÁ: *Teoretické úvahy ...*, s. 23. Ani já si nemyslím, že spravedlnost je hodnota, na které je třeba trvat. Ovšem je třeba nezapomínat ani na další principy, jako je právní jistota a předvídatelnost rozhodnutí, které je také třeba hájit a prosazovat.

¹³⁹ WESTPHALOVÁ in ŠÍNOVÁ: *Řízení ve věcech ...*, s. 218 a 225.

¹⁴⁰ V článku však uvádí, že vzhledem k přetíženosti nápadu na soud a nákladnosti zavedení dovolání i pro věci výživného, v současnosti jeho zavedení nepodporuje. Více viz SVOBODA: *Ministerstvo spravedlnosti ...*, s. 21-22.

setkávali na poradách. To vše by mělo být podpořeno závaznou právní úpravou těchto i dalších metod objektivizace. Doporučující forma objektivizace by se totiž dle jeho mínění mohla minout účinkem.¹⁴¹ JUDr. Nová a JUDr. Těžká také uvádějí, že přes všechny negativní důsledky objektivizace, se jeví potřeba určitého sjednocení jako nutnost. Obě se ale na rozdíl od předchozího názoru kloní k pomocným soudcovským tabulkám užívaným v Rakousku.¹⁴² Dalším, kdo se k objektivizaci přiklání, je Mgr. Dejmanová. Zavedení ale podmiňuje nutností její dopady zmírnit možností moderace. Takto rozumně stanovenou, ne nutně zákonnou objektivizací, se podle ní partikularismus odstraní.¹⁴³

I já si myslím, že dlouhodobě nelze udržet současný stav, kdy je výživné stanovováno pouze dle obecných kritérií a soudci tak disponují velmi vysokou mírou uvážení. Ta sice umožňuje posoudit všechny okolnosti případu, ale v důsledku také vytváří výraznou nerovnost. Proto jsem stejně jako doc. Králíčková¹⁴⁴ pro zavedení institutu minimálního výživného (více kap. 7.3). O použití tabulky lze uvažovat pouze ve smyslu pomocného a nezávazného dokumentu, který bude v závislosti na jeho formě vytvořen orgánem určeným v souladu se základní dělbou moci v právním státě (více kap. 7.2.2. a 7.2.3). Zavedení obligatornější formy tabulky je nejen z mého pohledu¹⁴⁵ v současnosti nemožné, především s ohledem na princip materiální spravedlnosti. Spolu s těmito instituty považuji za optimální zřízení specializovaných senátů na krajských soudech, které se postarají o sjednocení rozhodování o výživném, aniž by se přitom zapomnělo na zohlednění místních poměrů.

¹⁴¹ ŠMÍD in ŠÍNOVÁ: *Řízení ve věcech ...*, s. 178-179.

¹⁴² NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost*, s. 71.

¹⁴³ DEJMANOVÁ, ŠMÍD in ŠÍNOVÁ: *Aktuální problémy ...*, s. 213.

¹⁴⁴ Doc. Králíčková shledává jeho neexistenci v českém právním řádu jako velkou škodu. Nejen touto formou objektivizace by se dle ní posílila odpovědnost rodičů za výchovu a výživu svých dětí. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Vítám pokusy o objektivizaci výše výživného* [online]. lidovky.cz, 7.6.2012 [citováno 27.2.2015]. Dostupné na <http://archive-cz.com/cz/j/jacz.cz/2012-06-07_41768_22/V%C3%BD%C5%BEivn%C3%A9_Justi%C4%8Dn%C3%AD_akademie/>

¹⁴⁵ JUDr. Kovářová mimo jiné konstatuje, že sebelépe připravené tabulky nemožou počítat se všemi záležitostmi života. Více viz KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost ...*, s. 31.

8 Závěr

V této práci jsem se zabývala ve společnosti stále aktuální tematikou určování výše výživného, jejíž stav je i přes snahy Ministerstva spravedlnosti ČR v posledních letech stále neutěšen. Existují velmi značné rozdíly v rozhodovací praxi jednotlivých soudů, které zatím nezmírnila ani nová právní úprava. Přesto se dá říci, že určitá pozitiva OZ v oblasti určování výše výživného přinesl.

Především se jedná o předřazení kritéria shodné životní úrovně před další hlediska, která výši výživného ovlivňují. Shodná životní úroveň je nově rozhodujícím kritériem pro stanovení rozsahu výživného, díky čemuž podle mého názoru dochází k největšímu možnému přihlídnutí ke skutečnostem na straně povinného i oprávněného. Toto hledisko nestraní ani jednomu, ani druhému subjektu vyživovacího vztahu. Přesto lze díky němu stanovit povinnému vyšší výživné, nežli odpovídá odůvodněným potřebám oprávněného.

Nové je ustanovení, které uvádí na pravou míru poměr mezi majetkem oprávněného a dobrými mravy. S těmi není v rozporu, když oprávněný majetek sice vlastní, ale výnosy z něho plynoucí nepostačují k jeho výživě. Naopak pokud má majetek povinný, lze po něm dokonce vyžadovat, aby část prodal a dostal tak své vyživovací povinnosti.

Ke změně v umístění ustanovení došlo u kritéria souladnosti s dobrými mravy. Toto hledisko však nelze přehlížet jen proto, že již není vyjádřeno přímo v ustanoveních vztahujících se k vyživovací povinnosti. Na druhou stranu je třeba k němu dle mého názoru přihlížet s ohledem na to, že oprávněným je nezletilé, nesvéprávné dítě, které je obvykle zcela odkázáno na výživu povinného a není schopno si ji obstarat jiným způsobem. I s ohledem na rozumovou vyspělost dítěte je třeba postupovat při hodnocení tohoto kritéria velmi opatrně a myslet především na blaho dítěte.

Jasně pozitivum vidím ve zvýšení hodnoty nevyvratitelné právní domněnky příjmu povinného, která je nově aplikovatelná na všechny povinné, z 12,7 násobku na 25 násobek životního minima jednotlivce. Tento krok jistě přiměje mnohé povinné, kteří otálí se splněním svých břemen tvrzení a důkazní, k jejich provedení. Pokud však ani poté není soud přesvědčen o tom, že tvrzení povinného se zcela shoduje se skutečným stavem věci, je dle mého názoru namístě aplikovat zásadu potenciality příjmů povinného.

Jedná se však pouze o nevelké, i když přínosné změny oproti předchozí právní úpravě. Základem pro určení výše výživného tedy zůstávají obecné pojmy: shodná životní úroveň, souladnost s dobrými mravy, odůvodněné potřeby a majetkové poměry oprávněného a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného, jež jsem v práci analyzovala.

Kritéria pro určování výše výživného i po rekonstrukci zůstala velmi obecná, což má negativní důsledky na jednotnost rozhodovací činnosti. Současná právní úprava, potažmo kritéria určování výše výživného proto nejsou dle mého názoru dostačující. K tomu, aby bylo učiněno nárokům laické ale i odborné veřejnosti zadost, je třeba současný režim částečně objektivizovat.

Toho lze docílit hned několika způsoby. Nejstarším z nich je podílový způsob, který dělí příjem povinného na několik dílů, jež jsou následně rozděleny mezi něho a oprávněného. Protože však nezohledňuje žádná další kritéria, nejeví se mi jako příhodný.

Dalším způsobem je vytvoření tabulky, která dokáže zohlednit hned několik kritérií jak na straně povinného, tak na straně oprávněného. Jako forma objektivizace není nevhodná, ale je třeba dodržovat při její tvorbě základní dělení moci v právním státu. Neméně důležitou otázkou, kterou je třeba před zahájením jejího používání vyřešit, je její závaznost a dle míry závaznosti také možnost moderace, tedy možnost odchýlení se od tabulky. V současné době se mi s ohledem na křehkou hranici mezi materiální nespravedlností a sjednocováním soudní praxe jeví velmi obtížným stanovit tabulku s vyšší mírou právní závaznosti, nežli je pouze doporučující charakter. Pokud jde o již existující doporučující tabulku Ministerstva spravedlnosti ČR, nemyslím si, s ohledem na charakter pouze pomocného materiálu, že by její používání v praxi bylo nepřijatelné. Je třeba však dbát na to, aby se z ní nestal závaznější dokument, než jakým ve skutečnosti je.

Zcela jinou formu sjednocení rozhodovací praxe představuje minimální a maximální hranice výše výživného. Tyto by se v praxi aplikovaly bez ohledu na další kritéria rozhodná pro určení rozsahu výživného. Institut minimální výše výživného by dle mého názoru měl být zcela jistě součástí platné a účinné právní úpravy. Jeho prostřednictvím bude zajištěna alespoň částečná úhrada potřeb oprávněného a dojde tak k naplnění jedné ze základních zásad rodinného práva, totiž rozhodování v nejlepší zájmu dítěte. Co se týče institutu maximální výše výživného, nevidím v jeho zavedení žádný přínos. Došlo by jím sice k částečné objektivizaci, avšak popíraly by se jím další z kritérií určujících výši výživného, především shodná životní úroveň. Maximální výše výživného vykazuje stejně jako poslanecký návrh na její zavedení významné koncepční vady.

V úvahu připadá i znovuzavedení možnosti podat dovolání k NS ČR. Rozhodovací činností soudu by zcela jistě došlo k objektivizaci určování výše výživného, jednalo by se však o proces postupný a zdlouhavý. Pokud k těmto výtkám přičtu nákladnost obnovení možnosti dovolání pro agendu výživného, nemá pro mne tento způsob objektivizace velkou perspektivu.

Posledním způsobem sjednocení je zřízení specializovaných senátů na krajských soudech. Tím nedojde k objektivizaci na celorepublikové úrovni, což však nutně nemusí znamenat, že tento způsob není vhodný. Naopak dle mého názoru povede ke sjednocení judikatury, a to se zohledněním regionálních rozdílů, které jsou v rámci České republiky značné. Je však třeba jej doplnit o další způsoby objektivizace.

V úvodu práce jsem si položila základní otázku: Je současná právní úprava určování výše výživného v České republice vhodná a dostačující? Odpověď zní: Není. Je třeba přidat k obecným kritériím i určité prvky objektivizace. A jaký způsob objektivizace tedy navrhuji? Dle mého názoru se nejvhodnějším řešením jeví zavedení institutu minimální výše výživného formou procenta z životního minima jednotlivce spolu se sestavením doporučující tabulky pro určení výše výživného, která bude zohledňovat co nejvíce možných kritérií a bude vytvořena k tomu povolaným orgánem. Jako doprovodnou změnu současného systému určování rozsahu výživného navrhuji zřízení specializovaných senátů odvolacích soudů.

9 Bibliografie

9.1 Monografie

- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.
- FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 246 s.
- FRÖSCHLE, Tobias. *Familienrecht*. 1. vydání. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2012. 150 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi: Rozvod - Děti - Výživné*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2000. 41 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. 2. aktualizované vydání. Brno: Computer Press, 2003. 103 s.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné: vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 151 s.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014. 168 s.
- NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995. 226 s.
- NOVÁ, Hana, VALEHRACH, Karel. *Rodinné vztahy v soudní praxi*. 1. vydání. Praha: Prospektrum, 1995. 277 s.
- NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Grada, 2014. 194 s.
- POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech vyživovací povinnosti rodičů*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 430 s.
- ROßMANN, Franz Thomas. *Familienrecht*. 18. vydání. Münster: Alpmann und Schmidt, 2011. 206 s.
- ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. 302 s.
- ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. 362 s.
- ŠMÍD, Ondřej a kol. *Rozvod manželství*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. 336 s.
- VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo - historie, současnost a perspektivy*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 283 s.

- VRCHA, Pavel. *Soukromoprávní vztahy v judikatuře Ústavního soudu České republiky*. 1. vydání. Praha: Linde, 2000. 245 s.

9.2 Odborné články

- CIHLÁŘOVÁ, Ivana. Ministryně spravedlnosti představila návrhy na sjednocení výše výživného. *Bulletin Advokacie*, 2010, roč. 2010, č. 4, s. 5 – 6.
- ELISHER, David. Aktuální otázky stanovování výživného v ČR a koncepce vyživovací povinnosti ve Francii. *Právní fórum*, 2010, roč. 7, č. 9, s. 433 – 444.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. O rozsahu výživného pro nezletilé dítě. *Bulletin advokacie*, 2004, roč. 2004, č. 6, s. 70.
- KORNEL, Martin. Kam kráčíš vyživovací povinnosti rodičů k nezletilým dětem? *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 3, s. 82 – 87.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČEK, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin Advokacie*, 2014, roč. 21, č. 3, s. 23 – 31.
- LUŽNÁ, Romana. Potencialita příjmů osoby povinné výživou. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 10, s. 15 – 19.
- LUŽNÁ, Romana. Potencialita příjmů osoby povinné výživou (2.). *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 11, s. 10 – 12.
- LUŽNÁ, Romana. Vyživovací povinnost k nezletilému dítěti rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody - vybraná judikatura. *Právo a rodina*, 2008, roč. 10, č. 11, s. 12 – 15.
- MAŠEK, Daniel. Výživné pro nezletilé děti podnikatelů. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 9, s. 6 – 8.
- NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin Advokacie*, 2008, roč. 2008, č. 1-2, s. 31 – 41.
- RAŠOVSKÝ, David. Dobré mravy jako kritérium přiznání výživného. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 421 – 427.
- SCHINNENBURGOVÁ, Petra, CIDLINA, Václav. K určování výše výživného. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 251 – 253.
- SVOBODA, Karel. Ministerstvo spravedlnosti hodlá změnit praxi při rozhodování o výživném. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 9, s. 20 – 22.
- SVOBODA, Karel. Výživné dětí při nedoložení příjmu rodiče. *Jurisprudence*, 2014, roč. 23, č. 3, s. 41 – 44.
- ŠMÍD, Ondřej. Rozsah výživného k nezletilému dítěti a určení jeho výše dnes a od 1. 1. 2014. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. 1, č. 7, s. 7 – 10.

- TELEC, Ivo. Subjektivní práva rodinná. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 77 – 84.
- VARVAŘOVSKÝ, Pavel. K problematice určování výživného. *Právní fórum*, 2008, roč. 2008, č. 9, s. 402 – 403.
- VENCLOVA, Petra. Teoretické úvahy o koncepci právní úpravy rozsahu výživného. *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 5, s. 20 – 23.
- VRCHA, Pavel. Rozhodování o výživném rodiče-podnikatele. *Právní rádce*, 2003, roč. 11, č. 2, s. 14 – 19.

9.3 Komentáře

- HOLUB, Milan a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges, 2011. 456 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975): komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014. 1380 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek II, (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 731 s.

9.4 Právní předpisy

- usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- nařízení vlády České republiky č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů

9.5 Judikatura

- náleží Ústavního soudu České Republiky ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03
- náleží Ústavního soudu České Republiky ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 606/04
- náleží Ústavního soudu České Republiky ze dne 16. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 511/05
- náleží Ústavního soudu České Republiky ze dne 7. 3. 2007, sp. zn. I. ÚS 527/06
- náleží Ústavního soudu České Republiky ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1181/07
- náleží Ústavního soudu České Republiky ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. I. ÚS 2306/12
- náleží Ústavního soudu České Republiky ze dne 10. 6. 2013, sp. zn. I. ÚS 4239/12
- náleží Ústavního soudu České Republiky ze dne 30. 7. 2013, sp. zn. II. ÚS 979/13
- náleží Ústavního soudu České Republiky ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. II. ÚS 2121/14
- rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 3. 12. 1965, sp. zn. 5 Cz 112/65
- rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 31. 10. 1967, sp. zn. 5 Cz 115/67
- rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 27. 2. 1969, sp. zn. 1 Cz 84/68
- rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 20. 8. 1969, sp. zn. 8 Cz 23/69
- rozsudek Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 4. 3. 1966, sp. zn. 5 Cz 10/66
- rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 25. 8. 1971, sp. zn. 2 Cz 35/71
- rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 27. 9. 1973, sp. zn. 1 Cz 74/73
- rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 28. 2. 1989, sp. zn. 5 Cz 42/88
- zhodnocení Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 7. 8. 1980, sp. zn. Cpjf 108/79
- rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 7. 10. 1964, sp. zn. 9 Co 412/64
- rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 10. 1. 1968, sp. zn. 6 Co 676/67
- rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 10. 7. 1968, sp. zn. 5 Co 275/68
- rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. 21 Co 322/2011

9.6 Internetové zdroje

- ČURDOVÁ, Anna a kol. *Návrh na vydání zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o výživném)* [online]. psp.cz, 26. 2. 2010 [citováno 22. 2. 2015]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=849&snzp=1>>
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Proč dnes otevírat problematiku výživného* [online]. akkoarova.cz, 30. 9. 2012 [citováno 1. 3. 2015]. Dostupné na <http://www.akkovarova.cz/clanek_vyzivne.html>
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Vítám pokusy o objektivizaci výše výživného* [online]. lidovky.cz, 7. 6. 2012 [citováno 27. 2. 2015]. Dostupné na <http://archive-cz.com/cz/j/jacz.cz/2012-06-07_41768_22/V%C3%BD%C5%BEivn%C3%A9_Justi%C4%8Dn%C3%AD_akademie/>
- PIEKARZ, Christoph a kol. *Düsseldorfer Tabelle 2015 – Unterhaltstabelle* [online]. unterhalt.net, 4. 2. 2015 [citováno 28. 2. 2015]. Dostupné na <<http://www.unterhalt.net/duesseldorfer-tabelle.html>>

9.7 Ostatní zdroje

- Osobní rozhovor s místopředsedkyní Okresního soudu v Trutnově JUDr. Věrou ŽDÁRSKOU VESELOU, Trutnov, 24. 2. 2015.

10 Shrnutí

Autorka se v předkládané práci s názvem „Určování výše výživného pro nezletilé dítě“ zabývá oblastí rodinného práva, která je stále aktuální a diskutovaná jak laickou veřejností tak v odborných kruzích.

Diplomová práce se s ohledem na její rozsah soustředí nejprve na hmotněprávní aspekty určování výše výživného stanoveného rodiči pro nezletilé, nesvéprávné dítě dle současné právní úpravy popř. ve srovnání s předchozí právní úpravou, pokud jsou úpravy rozdílné. Detailně se zaměřuje na analýzu jednotlivých kritérií, kterými jsou shodná životní úroveň, dobré mravy a kritéria na straně oprávněné i povinné osoby. Autorka při analýze hojně využívá soudní judikatury a odborných publikací, se kterými konfrontuje své vlastní názory.

Určování výše výživného v posledních letech rozvířila iniciativa Ministerstva spravedlnosti České republiky. Jejím výsledkem bylo vypracování nezávazné tabulky, která však na rozhodovací činnost soudů neměla významnější vliv. Ta tak zůstává velmi nejednotná.

Další část diplomové práce se proto zabývá možnostmi objektivizace výživného. Pozornost je věnována jednotlivým způsobům objektivizace, které autorka podrobuje kritickému pohledu jak odborné veřejnosti, tak svému. Do práce jsou začleněny české „pokusy“ o objektivizaci spolu s jejich zhodnocením i Düsseldorfská tabulka používaná ve Spolkové republice Německo. Současně jsou uvedena možná řešení objektivizace de lege ferenda.

Cílem práce je analýza současné právní úpravy určování rozsahu výživného, která má odhalit její pozitiva i negativa a v návaznosti na to navrhnout jejich optimální řešení.

Největší nedostatek vidí autorka v nejednotnosti rozhodovací praxe, která je zapříčiněna nedostatečnou právní úpravou. Jako možný způsob řešení nastalé situace navrhuje autorka v první řadě zavedení institutu minimální výše výživného. Doprovodně pak zřízení specializovaných soudních senátů na odvolacích soudech a vypracování doporučující tabulky, která by oproti stávající tabulce zohledňovala více kritérií a byla vytvořena orgánem k tomu oprávněným.

11 Abstract

In this work entitled “Determination of the Rate of Maintenance Allowance of a Minor”, the author discusses the field of family law which is still relevant and debated both among the general public and the expert community.

The thesis, with regard to its scope, focuses first of all on the substantive law aspects of determination of the rate of maintenance allowance ordained to a parent for a minor without full legal capacity, in accordance with the current applicable law, or as compared with the former applicable law, if there is a difference between the two. It looks in detail into the analysis of individual criteria which are specified as identical standard of living, good morals, and the circumstances of both the entitled as well as the liable party. The author refers to a great deal of judicial decisions and academic publications, confronting her own views thereby.

Determination of the rate of maintenance allowance has been recently stirred up by an initiative of Ministry of Justice of the Czech Republic, and as a result, an unbinding chart has been produced, which, however, has had little effect on decision-making of the courts as this still remains very non-unified.

The subsequent part of the thesis, therefore, discusses possibilities of maintenance objectification. Attention is paid to various ways of objectification which the author approaches with a critical eye and also subjects it to the legal experts community’s critical view. The work encompasses Czech “attempts” of objectification together with their evaluation, including the Düsseldorf Chart used in Germany. Simultaneously, feasible solutions of objectification *de lege ferenda* are presented.

This work aims to analyze the current applicable law of determination of the rate of maintenance allowance, which should unveil its good as well as bad points and, consequently suggest optimal solutions to them.

The author perceives the diversity of judicial decision-making as the most significant drawback, this being due to the insufficient current applicable law. To remedy the current status quo, the author proposes introducing the institute of the minimum rate of maintenance allowance in the first instance, and further, the establishment of specialized court tribunals under the appellate courts, along with introducing a guidance chart which, unlike the current chart, would take a wider range of criteria into consideration, and would be produced by a body authorized to do so.

12 Klíčová slova (key words)

Nezletilé dítě

minor child

Objektivizace výživného

maintenance objectivization

Odůvodněné potřeby

reasonable needs

Osobní péče

personal care

Výživné

maintenance

Vyživovací povinnost

maintenance obligation